



నాటకాలు

భక్తి, జ్ఞాన, పురాణ, జానపద

తప్పా పరిణయము



సదాశివ సమారంభం



గురు దక్షిణామూర్తి



గురు వేదవ్యాస మహర్షి



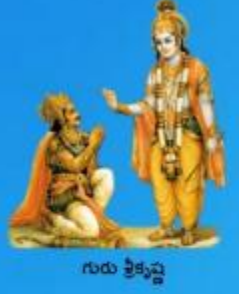
గురు కుక మహర్షి



గురు నాటర మహర్షి



గురు వాల్మీకి మహర్షి



గురు శిక్షప్తి

శంకరాచార్య మధ్యమాం



గురు దత్తాత్రేయ



గురు బాలాఠి



గురు గోరమ బుద్ధ



గురు ఆదిశంకరాచార్య



గురు రామానుజాచార్యులు



గురు జ్ఞానేశ్వర్



గురు రవిదాస్



గురు కబీర్ దాస్



గురు చైతన్య మహా ప్రభువు



గురు నానక్



గురు రాఘవేంద్ర స్వామి



గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి



యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం



గురు శ్రీరామ్ స్వామి



గురు లాహిరి మహాశయి



గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి



గురు వివేకానంద



గురు సాయి బాలా



గురు ఆరబింద్



గురు రమణ మహర్షి



గురు యోగానంద



గురు చక్రవర్తి ప్రభుపాద



గురు మళయాళస్వామి



గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి



గురు చంద్రశేఖర పరమహార్య

వందే గురుపరంపరాం...



నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్పుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2040100047353

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

*** సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు ***

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject:

Language:

Scanning Centre:

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Author's Last Name																														
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Year																														
1850-1900					1901-1910					1911-1920					1921-1930					1931-1940					1941-1950					1951-
Subject																														
Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...																						
Language																														
Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu																						

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖



మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

ఉషాపరిణయం



తడకమళ్ళ రామచంద్రరావు

ఎం.ఏ., ఎం.ఇ.డి.

- రచయిత - తడకమళ్ళ రాంచంద్రరావు
- జననం - 12-10-1952
- తల్లిదండ్రులు - తడకమళ్ళ సీతారామమ్మ, నరసింహారావు
- క్వాలిఫికేషన్ - యం.ఏ. (తెలుగు), యం.ఇడి.
- వృత్తి - ఉపాధ్యాయుడు
- ప్రవృత్తి - కళారంగము & యోగా (యస్.యస్.వై.)
- వ్యాసంగము - రచన, నటన, దర్శకత్వం, యస్.యస్.వై. తరగతులు
- గురువులు - దీక్షిత్, జి.ఎస్.ఎస్.శాస్త్రి, బుల్లూ సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, డి.వి. పాండురంగారావు, పానుగంటి చంద్రశేఖర్
- యోగా గురువులు - (పేం చిద్విలాస్ (బాబూజీ), ఋషి ప్రభాకర్జీ, రవీజీ
- రచనలు - పౌరాణిక పద్య నాటకాలు - 1) ఉషాపరిణయం 2) పౌలస్త్య
3) నలదమయంతి 4) అంబికా విజయం
- సాంఘిక నాటకాలు - 1) త్వంజవళరదాంశతం 2) నిత్యాగ్ని
- సాంఘిక నాటికలు - 1) దండకారణ్యం, 2) కళాజీవి
3) రిగ్-వేదం
- రేడియో నాటకం - కళాజీవి
- టి.వి. ఎపిసోడ్ - కోటిశ్వురుడి కూతురు
వీడియో రచనలు - 1) అనుబంధం 2) కనువిప్పు
- ఏక పాత్రలు - 1) పాలితేక 2) కళాజీవి 3) వేశ్యాద్రష్టుడు 4) కర్ణ
- ప్రత్యేకత సాధించిన పాత్రలు - పాండవోద్యోగం - భీముడు
మోహినీ భస్మాసుర - భస్మాసురుడు
వాసవీ కన్యకా పరమేశ్వరి - విష్ణు వర్ధనుడు
సత్యహరిశ్చంద్ర - విశ్వామిత్రుడు
ఉషా పరిణయం - బాణాసురుడు
సీతాకల్యాణం - రావణ, విశ్వామిత్ర
సతీసావిత్రి - యమ ధర్మరాజు
కళాజీవి - శంకరం మాష్టారు
దండకారణ్యం - నాగరాజు
త్వంజవళరదాంశతం - నాగభూషణం
మొదలైన అనేక పాత్రలు, ఏకపాత్రలు
- బహుమతులు - ఉత్తమ రచన, ఉత్తమ దర్శకత్వం, ఉత్తమ నటుడు,
ఉత్తమ చిలన్, ఉత్తమ ఏకపాత్ర, అనేక బహుమతులు
- ప్రముఖ అవార్డులు - నంది అవార్డు (2000), కళాజగతి-ఉత్తమ నటుడు,
కె. వెంకటేశ్వరరావు అవార్డు, టి. కృష్ణ మెమోరియల్ ఉత్తమ
నటన పురస్కారం, లయన్స్ క్లబ్ పురస్కారం.
- ఆకాంక్ష - రంగ స్థలానికి సేవచేస్తూ ఉత్తమ కళాకారులను తీర్చిదిద్దడం
- యస్.యస్.వై. ద్వారా అనేక మందికి యోగా శిక్షణ నివ్వడం
- సమాజ సేవ - ఉత్తమ విద్యార్థులను అందించడం.



ఉష్ణ పరిణయం

తడకమళ్ళ రామచంద్రరావు

ఎం.ఏ., ఎం.ఇ.డి.

ఇంటి నెం. 32-1/21,

రామచంద్రుగూడెం,

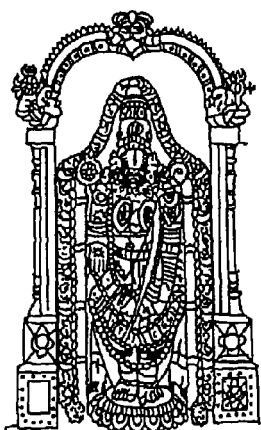
మిర్యాలగూడ - 508 207

నల్లగొండ జిల్లా - ఆంధ్ర.

ఫోన్. 44737 (08689)

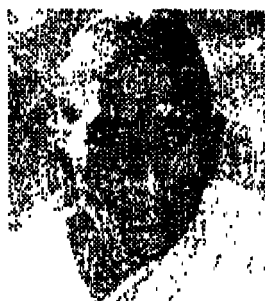
హరితన ప్రచురణలు

శ్రీ తిరుమల తిరుపతి



శ్రీ తిరుమల తిరుపతి
దేవస్థానం వారి
ఆర్థిక సహాయంతో
ముద్రించబడినది.

అంకితం



రచయిత తల్లి : తడకమక్క సీతరామమ్మ W/o. నరసింహారావు

అమ్మా!

సీ॥ త్వద్గర్భగోళాన తన్మయంబున బెంచి
జన్మనిచ్చినయట్టి జననివీవు
చిన్ననాటి చిలిపి చేష్టల భరియించి
మాలిన్యములగొన్న మాతవీవు
గోల చేయగమాన్చి గోరుముద్దల బెట్టి
తమిమీరదనిపిన తల్లివీవు
మాకుపాటలనేర్చి మంచిచెడులనేర్చి
అదిగురువునైన యమ్మవీవు

తె.గీ. నాదుదోషాలు సైరించి నన్నుబెంచి
ఎల్లనేళల దీవించితుల్లమలర
అంకితంబిత్తు నాకృతినందుకొనుమ
అరయనాశీస్సులందించుమమ్మనాకు

తే.గీ. అమ్మ పిలుపునం దెంతటి యాదరింపొ
అమ్మ బేముద్దకెంతటి కమ్మదనమొ
అమ్మయొడిలాలనెంతటి యమర సుఖమొ
అమ్మ యాశీస్సులంతటి యాస్తినాకు

- రచయిత

“లలిత కళాప్రపూర్ణ”

బుట్టా సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

“కళా నిలయం”

12-2-709/సి/89, పద్మానాభపురం,

హైదరాబాద్ - 28.



ముందుమాట

మిర్యాలగూడ కాపురస్తులు, తెలుగు పండితులు, బ్ర॥ శ్రీ॥ పులి శేషయ్యగారు నా కాత్మీయమిత్రులు, కళాకారులు, తెలుగన మక్కువగలారు, తెలుగువారు. వారి పూనిక, కోరికల మేరకు నాకు చేరిన నాటకం “ఉషా పరిణయం” వ్రాత ప్రతి.

ఈ నాటక రచయిత చిరంజీవి తడకమళ్ల రామచంద్రరావు నటునిగా పరిచితుడు.

పై యిరువురు వ్రాత ప్రతిని నాచేతిలో వుంచారు పరిశీలించమని. పలుమార్లు చదివాను వుత్కంఠతో ఆ నాటక రచనా విధానం నన్నుమార్లు చదివించింది. నా కనిపించింది - ఇంటిపేరు “తడకమళ్ల” అంటే “తెర తీయగా”, రామచంద్రుడు” అంటే “అనంద చంద్రికా ప్రసాదనమూర్తి” అని. అంతర్గర్భితమై మోక్షసాధనా మార్గం ఆడుగడుగున ప్రత్యక్షం. అందుకేనేమో “పరిశీలించండి” అన్నారు. పరిశీలన అత్యీయం. అత్యీయ మిత్రులు గదా! కవిగారు కూడ “ముందుమాట పలకండి” అనలేదు. అయినా పలకకుండా వుండలేను. తాజీకి, పొరలితే, దొరలక మానదు కనుక.

“శివేతరక్షతమైన కావ్యాలు రావటం లేదు” అంటున్నారు. ఇదిగో శివంకరమైన దృశ్యకావ్యం వచ్చింది. “ఉషాపరిణయం” మనసు మెచ్చింది.

నాటకంతో ఏమాత్రం పరిచయం వున్నా, “ఉషా పరిణయం” పేరు విన్నా, కూచిపూడి భాగవతం, బ్ర॥శ్రీ॥ వేదాంతం సత్యనారాయణ శర్మగారు జ్ఞప్తికి రాక మానరు.

“మళ్లీ ఎందుకదే పురాణం”? అనుకొన్న వెంటనే లెంపలు వాయించుకొన్నా, విశ్వసాధవారి మాట గుర్తుకొచ్చింది.

“మరల నిడేల రా । మాయణం బన్నచో

యీ ప్రపంచకమెల్ల । నెల్ల వేళ

తినుచున్న యన్నమే । తినుచున్న దిన్నాళ్లు

తన రుచి బ్రతుకులు । తనవి కాన”.

ఒక్కొక్కరి వంటకం ఒక్కొక్క తీరు. కంటి కందక మనసును తాకేరుచి. అసలు మన పురాణ వాఙ్మయ రీతి అదొక విలక్షణం. ఋతుగా అనిపిస్తుంది. నీతిని బోధిస్తుంది. సాక్ష్యాని కందదు. మోక్షాన్నిస్తుంది. అది దిగంబరం కాదు. శ్రమకోర్చి, తెర తీసి, పరిశీలించితే దొరికే పరానందం. మరపురాని మార్గం. విద్యా విధానంలో జ్ఞాపనా సిద్ధాంతంగా పాశ్చాత్యులు పహితం అంగీకరించారు “మెమోరి ఆఫ్ ఎడ్యుకేషన్ సిస్టమ్” అని.

నా కనిపించింది యీ నాటకం గర్భవతియైన కన్యకు కల్యాణం “ఉషా పరిణయం” అనటం కంటే “కల్యాణానిరుద్ధం” అంటే బాగుండేదేమో?! అని. అతగానికి గర్భధారణం లేదు కనుక, తండ్రిగా కల్యాణం దర్శనీయం కనుక. కాని ఆ పేరు అందరికీ అర్థం కాదు, అనుకోవచ్చు. పరిశీలన లేక నూళ్లు నిజతత్వం ఏదీ-ఎప్పుడూ-ఎవ్వరికీ అర్థం కాదు. కవి సూచనా మాత్రంగా అందిస్తాడు. దర్శకుడు పరిశీలించి చూస్తాడు. అందుకే అతడు దర్శకుడు. అతని శిక్షణలో నటులు కవి భావాన్ని నూటిగా ఆవిష్కరిస్తారు. అది నాటక ప్రక్రియ. అవలోడనం లేక నాటకం అర్థం కాదు. అందునా పురాణనాటకం.

కవి హృదయాలోకనం చేసుకొందాం.

ఇది దర్శక విధి.

విమర్శక విధి.

తెర ముందుకు నారద మహర్షి వస్తాడు “ముల్లోకముల సంచరించు, కలహాశనుడను” అంటూ కలహమే అశనముగ - భోజనముగ వైనవాడు కలహాశనుడు. భోజనం అంటే లోనికీ తీసుకొన్న పదార్థసారాన్ని పిషధిగా మార్చి, పిప్పిని విసర్జించటం.

నారద మహర్షి కలహాన్ని అమృతమయం చేయగల జ్ఞానమూర్తి. జ్ఞానం ఎల్లావేళల ముల్లోక వ్యాపని. వ్యాపని రజోగుణతత్త్వం. రజోగుణ సంయుక్త సత్త్వగుణం ధర్మక్షియా శిలమౌతుంది. అందుకే అతడు జ్ఞానదాత. “నారం దదాతీతి నారదః”. నాటకం జ్ఞానదాతతో ప్రారంభమై, జ్ఞానదానంతో ముగుస్తున్నది. అంటే మోక్షమార్గ సూచన చేస్తున్నదన్నమాట. పరిశీలన చేదాం.

అది శోణపురం, శోణ-ఎఱ్ఱని, పురం-నగరం. ఇప్పటికీ రాజస్థాన్ లోని కైఫూర్ ను “రెడ్ సిటీ” అంటారు. ఎఱుపు రంగు రజోగుణానికి ప్రతీక. అది రాజపుత్రుల వట్టణం. వీరభూమి. రజోగుణప్రధానం. ద్వాపరంనాడు శోణపుర పాలకుడు బాణాసురుడు. బాణ+అసు+రః=బాణాసురః. బాణ - తన తృప్తికై ఎదుటి వారిని హింసించునట్టి, న+ను=అను - మంచికాని, దుష్ట తత్త్వమును, ర+గృహ్లాతి-పొందునట్టిది. తన తృప్తికై ఎదిరిని హింసించే తమోగుణం “శోణపుర” మనే రజోగుణానికి అధిపత్యం వహించింది. ఇక్కడ తమోగుణం రజోగుణంతో

కలిసింది. రజోగుణ సంయుక్త తమోగుణం అధర్మ క్రియాశిలమౌత దుష్కర్మాచరణంలో చైతన్యవంతమౌతుంది. తపించింది. వరఫలంగా తమో లక్ష్మమైన శంకరుని మెప్పించింది. కావలిగా వుంచుకొన్నది.

శంకరుడు లయకారుడు. మిగల్గుక వర్తమును లోగినువాడు. తమోగుణ లక్ష్మతత్త్వం. ఆ స్వామి ఆయుధం త్రిశూలం. మూటివి నశింపజేసత్వ, రజ, ప్రమో గుణాలను, మూడింటిని, వ్యూల-సూక్ష్మ-కారణ దేహాలను మూడి హరించేది. తాను మిగుల్బుకొక, ఎదుట మిగులనీక, సర్వాన్ని భూతిగా చేశ తమోగుణలక్ష్మతత్త్వం. అదే మోక్షతత్త్వం. పుట్టుక-చావుల మధ్యగల చై లేనిదన్నమాట. చేతన లేనిది తమోగుణం.

అందుకే మన పురాణ వాఙ్మయంలో శివుడెవ్వరినీ చంపడు. చావు పుట్టుక వుండాలి. ఆ స్వామి లయించుకొంటే అది మోక్షమే. జనన, మరణ తీతం.

విష్ణుతత్త్వం స్థితి శక్తి. అందుకే ఆ స్వామి హతమారుస్తాడు. అది సంహరణం కాదు, దుష్ట శిక్షణ. హరితో చంపబడినవారు మళ్ళీ మరో జన్మనెత్తు కనుకనే ఆ విష్ణుస్వామి “ధర్మ సంస్థాపనార్థాయ-సంభవామి యుగే య అనేకానేకవతారాలెత్తుతాడు. ఒక్కొక్క అవతార ప్రయోజనంగా అధర్మనాశంగా ధ స్థాపించి, ఆ అవతారాన్ని చాలిస్తుంటారు. మళ్ళీ మరో అవతారం.

ఇందులో వారెక్కువ, వీరు తక్కువ అని కాదు. ఎవరి కర్మవ్యాన్ని మాత్రమే, సక్రమంగా నిర్వర్తించటం. అది ధర్మసూక్ష్మం. అందుకే శివుడు వరమి బాణా సురుణ్ణి సంహరించడు. కృష్ణావతార మూర్తి అయిన విష్ణు స్వామి ఆ బా సహస్ర బాహుబల దర్శాన్ని హరించాడు.

శంకర శక్తి కావలి వానిగ చేరిన వెనుక నాటకంలో “ఉష” పాత్ర జరిగింది. తమో రూపమైన బాణాసురునిలో కూడ శంకర వంశ “ఉషోదయం-వెలుగు-బుద్ధి కలిగిందన్న మాట, ఆ బుద్ధి అనిరుద్ధాన్ని క స+నిరుద్ధము=అనిరుద్ధము - ఎదురులేని, అడ్డులేని, సర్వ వ్యాప్తమైన జ్ఞావాన్ని అనిరుద్ధుని చిత్రరేఖ తెచ్చి, ఉష కందించింది.

చిత్+త్ర+రేఖ=చిత్రరేఖ. చిత్-అత్మ తత్త్వమును, త్ర-ర రేఖ-కాంతికిరణం. “చిత్తశ” అన్నమాట. జ్ఞానం అన్నమాట. బుద్ధికి-ఉషకు-సహకరిస్తుంది. జ్ఞానమే, జ్ఞానమేదో గుర్తిస్తుంది. జ్ఞావాన్ని అం

చిత్రరేఖ కుంభాండుని కూతురు. కుంభక ప్రాణాయామ సాధన

రూపంగా లోకాని కందించింది. అందుకే కల్యాణం. అది లోక కల్యాణం. ఆ కల్యాణాన్ని అర్థగించిన బాణాసురుని సహస్ర బాహువులను కృష్ణస్వామి ఖండించాడు. శంకరుడు సమ్మతించాడు. బాహువుల తీట తీరాలన్నది బాణాసురుని కోరిక. తీరింది.

“కృష్ణః “భూ” వాచకశృట్టః

“ణః” చ నిర్వృత్తి వాచకః

తయోరైక్యం పరంబ్రహ్మ

కృష్ణయితి అభిధీయతే ॥

తమో గుణ ప్రధానమైన భూ సంబంధ ఐహిక త్రిగుణ వృత్తి రాహిత్య శక్తి కృష్ణ రూపం. కనుక తమోగుణ రూపమైన బాణాసురుని నహస్ర బాహువులనూ-వేవిధాలైన కర్మ ఫలాన్ని- వ్యాపక విష్ణుశక్తి (జ్ఞానం) కృష్ణరూపంగా హరించింది.

ఇది శివేతర క్షతమైన కావ్య లక్షణం.

ఇక వ్యవహార విధమైన లక్షణం.

కులాతీతమే కాదు - జాత్యతీతంగా ప్రేమకు వున్న ప్రాతినిధ్యం. ఉష రాక్షస కన్య. అనిరుద్ధుడు మానవ యువకుడు. ప్రేమించింది. అదీ కలలో. అంటే స్థూల దేహంతోకాదు. సూక్ష్మదేహంతో. జాగ్రదవస్థలో కోరితే యింద్రియ వ్యాపారం వున్నది. కనుక అది కామం కావచ్చు. స్వప్నావస్థలో యింద్రియ వ్యాపారం లేదు. మనో వ్యాపారం వున్నది. కాబట్టి అది ప్రేమ, ఉషకు అనిరుద్ధుడు మనోహరుడు.

జాతి, మత పట్టింపులతో పెద్దలు ప్రేమకు అవరోధం కలిగిస్తే అది ప్రళయం, అనుమతిస్తే అది వ్రణయం, కల్యాణం.

ప్రఖ్యాతమైన ఒక పురాణ కథకు ఎంత చక్కని రూపక వ్యాఖ్యానం!

మిత్రశ్రీ పులిశేషయ్య గారి అభిరుచికి అభినందనం.

రచయిత చిరంజీవి తడకమల్ల రామచంద్రరావుగారి ఉపజ్ఞకు నమోవాకం.

ఇలానే యికముందూ పీరికలం యెన్నెన్నో కల్యాణాలు (లోక కల్యాణాలు) చేయాలని అక్షరాక్షతలు.

భవదీయ

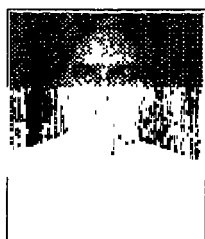
బుట్టా సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి

జానీ వీరనారాయణశర్మ

M.A., M.Phil., Ph.D., B.Ed.

‘తము’

కవితాకర్త కావనీ, నల్లగొండ.



ఉషోదయము

‘రావేషు నాటకం రమ్మం నాటకేషు శకుంతలా’ యనునది అభిజ్ఞాత్తి.
ములందు నాటకము శ్రేష్ఠమని స్పష్టము. సంస్కృత వాఙ్మయమునందు
‘లెన్నియో రచింపబడినది. కవికుల గురువు కాళిదాసుని ‘అభిజ్ఞాన
లము’ వానిలో తలమానికము, కాగా తెలుగునాట నాటకరచన
రిక కాలమునందే అభిరమముగ సాగినది. బహుశః తెలుగు
మునందు యక్షగానములు దేశీయ రచనలుగా ప్రయోగము
కుటచే గాబోలు, కవులెవ్వరును పూర్వయుగముల నాటక రచన
కనిపించదు. రాజాస్థానములందు సైతము సంస్కృత నాటకములే
పబడినవి.

సునిక తెలుగు సాహిత్యము నందారంభ దశలో సంస్కృతాంగ్లానువాద
వచ్చినది. బలిజేపల్లి “హరిశ్చంద్ర”, చిలమర్తి ‘గయోపాఖ్యానము’
దీ ‘పాదుకా పట్టాభిషేకము’, తిరుపతి వేంకట కవుల ‘పాండవోద్యోగ
ములు’ వంటి నాటకాలు తెలుగుజాతి సంస్కృతి వికాసానికి దోహదము
యన వచ్చును.

రాణిక, చారిత్రక, సాంఘిక నాటకాలలో పౌరాణికాలది ప్రత్యేక స్థానము.
‘నమును పొంది, వేలకొలది ప్రదర్శనలకు పాత్రమైనది పౌరాణికాలే.
‘నేనే శ్రీ తడకమళ్ళ రామచంద్రరావు గారి, ‘ఉషా పరిణయము’ కొత్తగా
క్కుని పౌరాణిక నాటకము.

రాణ గాథలలో ఉషా పరిణయోదంతము మిగులనద్భుతావహమైనది.
‘నిన వరుని, అమె ఇష్ట సఖి చిత్రరేఖ తనయొగ విద్యామహిమచే,
వరులందరి చిత్రపటములవిలిఖించి, కలలోగాంచిన సుందరుని
చ్చే అనిరుద్ధునిగా గుర్తించుటకు మార్గము సుగమము చేసినది.
‘ ఉష కిరీకపై తన యొగ విద్యా ప్రభావముచే, ద్వారకయందున్న

యనిరుద్ధుని, శోణ పురమునందలి ఉషోంతఃపురమునకు చేర్చిన జాణ, చిత్రరేఖ. ఉషోనిరుద్ధుల గాంధర్వ వివాహమునకు కారణ భూతులైనది.

ఈ నాటకమునందలి వస్తువు చిత్రమైన ప్రీమికుల వృత్తాంతము. దేవ మానవ రాక్షసజాతులను సమైక్య పరచిన, అద్భుత శృంగార గాధ. జగత్కల్పాని హేతువైన, విచిత్ర నన్నివేశ సమాహార మీ వృత్తాంతము. ఈ విశిష్ట గాధను నాటకముగా మలచి, శ్రీ తడకమళ్ల వారు తెలుగుజాతికి మరొక పౌరాణిక నాటక రత్నమునందించినారు.

శ్రీ తడకమళ్లవారు అధ్యాపక వృత్తిలోను, సంప్రదాయ నాటకములందు నటనములోను, మంచి పేరు గాంచిన మనీషి. సంగీత, సాహిత్య, నాట్యములలోని శాస్త్రీయ పరిజ్ఞానమును సహజముగానే పొందియున్న వీరు, నాటకరచనకు, అందులోను ప్రస్తుతాధునిక యుగములో పౌరాణిక నాటక రచనకు పూనుకొని, సమర్థముగ నిర్వహించుట సామాన్య విషయము కాదు. ఏదిని ప్రదర్శనలకు, ప్రజాభిమానమునకు విత్తమైన యీ నాటకమే వారి ప్రజ్ఞాప్రభవమునకు నిదర్శనము.

ప్రస్తుత నాటకము నందు నాంది ప్రస్తావనలు ప్రత్యేకముగ గూర్చబడలేదు. వస్తువు ప్రసిద్ధమని కాబోలు. నాటకారంభమున నారద మహర్షి, పిత్రుచే నిర్వహింపజేసిన గాన స్వగతములు, నాంది ప్రస్తావనలులేని లోటు తీర్చినది.

ఐదంకముల యీ నాటకమున వెలుత్తము మీద పదునొకండురంగములున్నవి. అవియు సందర్భోచితములై నాటకమునకు సమగ్రతను, ప్రధాన రసమునకు పుష్టిని చేకూర్చినవి.

బృతీయాంకమునందు కల్పింపబడిన కాలాక్ష, వృత్తాంతము హాస్యనిశ్చీరకమై, సామాజిక హృదయావోదాహనకమైనది. ఈ పిత్ర కల్పనము నందు కవి కనపరచిన, నైపుణ్యము పండిత విమరామోదమునంది సత్య ప్రశంసించబడినది. ఇది మధ్యమ పిత్రులైన చిత్రరేఖా కాలాక్షులచే నిర్వహింపబడినలక్షణమై, విష్కంభ స్థానమున విరాజిల్లియున్నది.

ఐదవ యంకమున కవి మదియొక చిత్రమైన కల్పనము చేసియున్నాడు. శ్రీకృష్ణ శంకరుల యుద్ధమును విరమింపజేయుటకు, నారదుని ద్వారా పరిష్కారము చూపి, తనకుగల శివేశశవాభేదముల్ని చక్కగ చాటుకొనినాడు. శంకరుడోడి ననుట తీర్చగింపక, శంకరుడు బాణునకిచ్చిన పరమును మిషగా

చూపి, జగత్త్రయకారకమైన శివశేషవ సంగ్రామమును నివారించిన ఘనత నారద పాత్రకు దక్కించుట కడురమ్మమైన కల్పనము. అట్లే యీ యంకము చివర బాణునికీ రెండు హస్తములు మాత్రమే మిగిల్చి, అదియు శివపూజార్థమని చెప్పి, శివసన్నిధిని సైతము శ్రీకృష్ణుడు బాణునికీ వరముగా ప్రసాదించినట్లు కల్పించుటచేత, శివశేషపాభేదమును మరియొకమారు ఘంటాపథముగ లోకమునకు చాటి చెప్పిన తీరు, సహృదయ హృదయాహ్లాదకారి యగుచున్నది.

ఇందలి పాటలు గానయోగ్యములై, సంభాషణములు సందర్భోచితములై, సంప్రదాయ నాటక సంప్రదాయానుగుణమై, నరసజన మనోరంజకములుగ నున్నవి. పద్య రచన శ్రోథమై, వండితజన ప్రశంసాపాత్రమగుచున్నది.

ఇందు వైధాన రసము శృంగారము. హాస్య వీరాద్భుతాది రసము లందందు సందర్భోచితముగ సహాయకములై, రసపుష్టికి హేతువులైనవి.

సలక్షణము, సంప్రదాయ బద్ధమునైన యీ 'ఉషా వలిణయము' సర్వజనామోదమునంద గలదనుట నిశ్చయము. ఈ శతాబ్దమునందు, పౌరాణిక నాటక రంగమునకే ఇది 'ఉషాదయ'మని చెప్పదగియున్నది.

అభినందన చందనముతో...

వారణాసి వీరనారాయణ శర్మ

పులి శేషయ్య

(తెలుగు పండితు)

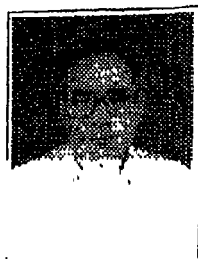
రంగస్థల నటులు

కార్యదర్శి, పద్మరు శ్రీ త్యాగరాజ నాట్యకళాపరిషత్తు
మిర్యాలగూడెం.

ఇంటి నెం. 97, మయూరినగర్

ఈమలగూడెం, మిర్యాలగూడెం

☎ 44631



అభినందన చందనాలు

“కావ్యేషు నాటకం రవ్యం” అనునానుడి లోకప్రసిద్ధం నేత్రపర్వంగా సాగే నాటకం బహుళ ప్రయోజనకారిగా భాసిల్లుతుంది. అందువల్లనే భారత, భాగవత, రామాయణాది ఐతిహాసిక గాథలన్నింటినో విద్యత్కవులు నాటకాలుగా మలచి, పండిత, పామరుల ప్రశంసలనందుకొనినారనుటలో అతిశయోక్తిలేదు.

ఆవిధముగనే మా ఆత్మీయుడు శ్రీ తడకమళ్ళ రామచంద్రరావు రచించిన “ఉషా పరిణయం” పౌరాణిక నాటకం - నాటకాలలో ఒకమణి వీరం, తెలుగుజాతికి గొప్ప బహుమానంగా అందించారు తడకమళ్ళవారు.

వీరి నాటకం తెలంగాణాలోని నలుమూలలా, ఆంధ్రాలో సైతము ప్రదర్శింపబడి జయకీర్తనం ఎగురవేసిందనుట నిస్సందేహము.

ఉషాపరిణయం కూచిపూడి యక్షగానంగా శ్రీవేదాంతం సత్తనారాయణ శర్మగారు ప్రదర్శింపగా చూశాం గాని, పౌరాణిక నాటకంగా రంగస్థలం మీద ప్రదర్శింపబడుటకు తడకమళ్ళవారు రచించిన “ఉషాపరిణయ”మే అదిగా తోచుచున్నది. అట్టి రచనకు దోహదపడినవీరి కృషి శ్లాఘనీయము.

వీరి నాటకం రవీంద్రభారతిలో ధృశ్యం, ప్రసారభారతి (ఆకాశవాణిలో) హైదరాబాదు ద్వారా శ్రవణం, ప్రేక్షకులను, సెహబాస్ అనిపించగలిగింది. నేను నాయకుడినైతే జాను ప్రతినాయకుడిగా అనేక నాటకాలలో నటించి తన నటనావైదుష్యాన్ని ఊరూర పంచగలిగిన గొప్ప నటనాధురంధరుడు రామచంద్రుడు. సాహిత్య కృషిలో నిరంతరాభిలాషను ప్రవృత్తం చేసే సంస్కారం గలవాడు.

నూ రామచంద్రుడు విగీతుడు, జిజ్ఞాసువు తెలిసిన విషయాలను నులభనుండరంగా అందరికీ పంచాలనే తపన కలవాడు.

ఇక నాటక పరిశీలనకొస్తే, ఉషా పరిణయం కథను కవి శ్రీ మద్భాగవతం, హరివంశం, అనిరుద్ధచరిత్ర ఆధారంగా కథా సంవిధానం నడిపించారు.

ఇందులో బాణాసుర పుత్రిక ఉష అనిరుద్ధుని పాండాలని కలగనటం, లోకంలో కలలుగనే ఉషలు ఎంతో మంది ఉంటారు కాని ఇక్కడ కలఫలించడం ప్రధానాంశం. దానికి మంత్రి కుంభాండుడి కూతురు చిత్రేఖ శుంభద్యోగ విద్య ద్వారా ఉష మనసుపడిన ఎక్కడో ద్వారకలో ఉన్న శ్రీకృష్ణుని మనవడు, ప్రద్యుమ్నుని కుమారుడు అయిన అనిరుద్ధుని రావించడం గాంధర్వ వివాహంతో ఉషానిరుద్ధులు ఐక్యంగావడం జరిగింది. చివరకు ఉషానిరుద్ధుల నిజకల్యాణంతో సుఖాంతంగావడం కథా విశేషం.

ఈ నాటకంలో ప్రధానాంశం శృంగారం నాటకానికి ప్రేరణే నారద పాత్ర. శోణపురరాజు శర్వాణీవల్లభపాద పద్మభజనారంభ ప్రవీణుడు. సంగ్రామపాలిణుడు, సహస్రబాహుడు సాక్షాత్తు వరమ శివునే తపస్సుతో మెప్పించి తన ద్వారపాలకుని గావించిన వైనం, మూర్ధ్నగైసరచక్రవర్తియైన బాణుని బంటిలో ఉన్న అనిరుద్ధుని విడిపించుటకై, బాణుని సహస్ర బాహులలో రెండుమాత్రమే ఉంచి మిగతావి శ్రీకృష్ణుడు ఖండించటం, అంతబాణాసురగర్వభంగం జరగటం, అహంకార ప్రవృత్తిగలవారిని మేలు కొల్పటం జరిగింది. కనుక ఈ నాటకాన్ని బాణాసుర గర్వభంగం అన్నను అనవచ్చునేమో!

ఇక మున్ముందు గూడా వీరి రచనలు రంగస్థలికి తనవంతు కానుకలుగా, లోకులకు నీతి నందించునవిగా, రసాత్మకంగా, పండిత, పామరరంజకంగా, ప్రదర్శన యోగ్యంగా, సాహితీలోక ఆదరణ పొందునవిగా ఉండాలని, అలాంటి రచనలు కవి అందివ్వాలని ఆశిస్తూ మనరామచంద్రుని కుటుంబమును ఆనదాశివుడు సర్వదా రక్షించాలని ఆకాంక్షతో.

మీ శ్రీయోభిలాషి
పులి శేషయ్య (తెలుగు పండితు)
రంగస్థల నటులు

తడకమళ్ళ రాంచందర్‌రావు

M.A., M.Ed.,

రచయిత

ఇంటి నెం 32-1/21, రామచంద్రగూడెం,

మిర్యాలగూడ - 508 207

జిల్లా నల్లగొండ, ఆంధ్ర.

ఫోన్. 44737 (08689)



నా మాట..

“నాటకాంతాని సాహిత్యం” అన్నది అర్హేక్షి. ఆచక్షి యుక్తివంతమని యోచించి నాటక రచనకు నాంది పలికాను. అనేకనాటకాలు ప్రదర్శించి, దర్శకత్వం వహించిన అనుభవంతో కొద్దిగాప్రొ ఉన్న సాహితీ పరివయంతో నాటకం వ్రాయాలనిపించడం నటరాజ కరుణా కటాక్షం. నటరాజు కరుణకు పాత్రుని చేయుటకైనన్ను ప్రోత్సహించి ఈ “ఉపాపరిణయం” వ్రాయడానికి నన్నుద్యుక్తుని గావించినవారు శ్రీ పానుగంటి చంద్రశేఖర్, శ్రీ యం. దామోదరాచారి, శ్రీ డి. వేంకటేశ్వరరావుగారలు వారికి నా కళాభివంధనాలు.

నాటకం వ్రాయడం ఒక ఎత్తు. ప్రదర్శన మరో ఎత్తు. తొలి ప్రదర్శన ఆర్.బి.సి. వారిచే నిర్వహించిన శ్రీ డి.వి.రావు మలి ప్రదర్శన నటరాజ నాట్యమండలి ద్వారా నిర్వహించిన శ్రీ యం. దామోదరాచారిగారలకు మరొకసారి కళాభివంధనాలు. ఈనాటకాన్ని అనేక ప్రదర్శనలు ఇచ్చి, అనేక పరిషత్‌లలో పాల్గొని అనేక బహుమతులందుకొనిన “మిర్యాలగూడ సాంస్కృతిక కళాకేంద్రం” వ్యవస్థాపక అధ్యక్షులు మండడి రాంరెడ్డిగారు, కార్యదర్శి ఎ.వి.ఎస్. ప్రసాద్‌గారు మరియు తదనంతర అధ్యక్ష, కార్యదర్శులు, డి. మారుతిగారు, జి. సాయిలుగారు కార్యవర్గసభ్యులు, సంస్థ సభ్యులు, పాత్రధారులు అందరికీ అభినందన మందారాలు - మరెన్నో ప్రదర్శనలిచ్చిన ఖరజలకళా నమితి, అశ్యాప్రసరవారికి దాని నిర్వాహకులు కె. గణపతి, వేంకటేశ్వర్లు మరియు దర్శకులు శ్రీ కేపసాయిగారలకు వారి సంస్థ సభ్యులూ, పాత్రధారులూ అందరికీ అభినందన పూర్వక కుసుమాంజలి. విశేషించి ఈ నాటకానికి మొదట సంగీతం అందించిన శ్రీ రామమూర్తి మాస్టారుకూ, తర్వాత తన ట్యూనింగ్‌తో అశేష ఆంధ్రప్రేక్షకలోకాన్ని అలరించిన శ్రీ పానుగంటి చంద్రశేఖర్‌గారికి నా వినమ్ర స్పృహయాంజలి.

ఈ నాటకాన్ని అకాశవాణికేంద్రంలో రిజిస్టర్ చేయించి, రికార్డుచేయించి, ప్రసారానికి కారకులైన శ్రీ ఫులిశేషయ్యగారికి అందులో పాల్గొన్న శ్రీ సద్గురు త్యాగరాయ

నాట్యకళాపరిషత్ కార్యవర్గానికి, నటీనటులందరికీ నా కళాంజలి. అన్నింటినీ మించినవని, ఎవరోగాని చేయలేని వని పుస్తకముద్రణ. ఈ కష్టసాధ్యకార్యాన్ని సుసాధ్యం చేయడానికి పూనుకున్న మిత్రులు, సీనియర్ కళాకారులు, శ్రీ త్యాగరాజు నాట్య కళాపరిషత్ నిర్వాహకులు, పౌరాణిక నాటక రంగంలో తనకంటూ ఒక ప్రత్యేకతను సాధించుకున్న ఉత్తమ గాయకనటులు శ్రీ పులిశేషయ్యగారి కృషి అనితర పాథ్యంవారి సంకల్పబలమే ఈ “ఉషాపరిణయం” ముద్రణకు నేనుకొని ఉజ్జీదయాన్ని పొందడం. వేసున్నానని భైర్యంచెప్పి, ముందుకు పదమని కదిలించి అలనత్సంచూపినపుడు అడలించి, అర్థిక అడ్డంకులను అధిగమించి, ఎందరోసుహనీయుల సహకారం అర్థించి ఈ నాటకం ముద్రింపించినన్ను కృతార్థుని చేయుడమేగాక “అభినందన చందనాలు” అర్పించిన నప్పదయులు అశేష సేవామరత్తుడు శేషయ్యగారికి నా మనఃపూర్వక నమోవాకములు.

గురువులు, ఆంధ్రదేశంలోనేకాదు, ఖరతావనినే కాదు ప్రపంచ పరివ్యాప్తంగా విదేశీయులకుగూడా తననటన ద్వారా పారాయణ ద్వారా హృదయకమలాలను వికసింపజేసిన మహనీయులు, అడగగానే నాయందలి అనురాగంతో శేషయ్యగారి పట్ల అభిమానంతో “ముందుమాట” వ్రాసి యివ్వడమేగాక నా రచనాదోషాలను పరిహరించి నన్ను కృతకృత్యున్ని గావించిన చలితకళాప్రపూర్ణ శ్రీ ఋణ్ణా ముద్రహృణ్ణాకాస్త్రి గారికి నా హృదయపూర్వక అక్షరాంజలి.

నప్పదయులు వేసు కోరినంతనే నా నాటకాన్ని పరిష్కరించుటకు అంగీకరించిన పరిషత్ మండలి శ్రీ పుల్లాభిష్ట కృష్ణమూర్తిశర్మ, శ్రీ సందిభిష్ట విజయరాములు, శ్రీ నూలూరి శివసుబ్రహ్మణ్యం, శ్రీ మారావయ్యల రామనాథం, శ్రీ పులిశేషయ్య మరియు బి.ఎల్. నర్సింహారావు గారలు రచనలోని అసాధు శబ్దాలను సాధుశబ్దాలుగావించి, వ్యాకరణ, ఖషాదోషాలను వెదకివెదకి నిర్మాహమాటంగా నిర్మూలించి నా నాటకాన్ని దోషరహితం గావించడానికి ఎంతయో కృషి చేశారు. ఏ మాత్రం పొండిత్య ప్రకర్షలేని నా రచనకు అలంకారం చేసినవారు వీరం, వారికి సుమనస్సుతో నమస్సుమన్నులర్పిస్తున్నాను.

లాస్ట్ బట్ నాట్ లీస్ట్ అన్న అర్థాక్షి లాగా చివరిఘట్టంలో నా ఈ నాటకానికి “ఉజ్జీదయము” అందించినవారు డా॥ వారణాసి వీరనారాయణ శర్మ గారు. వీరి “శ్రీ పారిజాతము” నా నాటక ప్రాపు దిద్దుటకు నిలయమై నాపాలిట మనఃపారిజాతమై విలసిల్లినది. పుస్తక ముద్రణపట్ల శర్మగారి అనురక్తి అనుభవమానము. రచయితనైనా బాధ్యత, ముద్రాపకులైన పులిశేషయ్యగారి బాధ్యత మొత్తం తనపైనే వేసుకొని ఉత్తమాత్మమంగా ప్రాపుమామవేగాక అనేక పర్యాయాలు మమ్మల్ని చైతన్యపరిచి ఈ నాటకం అతివ్యల్పకాలంలో ముద్రణ పూర్తియగుటకు ముఖ్యకారకులు. ప్రెస్ వారికి

మాకు సంధానకర్తలు, పాఠకుల హస్తాలలో ఈ పుస్తకం అందంగా అలరారుతుకు నూచనలిచ్చిన సౌశీల్యము శ్రీ వారణాసి వీరవారాయణ శర్మగారికి నా హృదయపూర్వక నమస్కారములు.

అన్నింటిని మించి నా యీ అభ్యున్నతికి ప్రోత్సాహంగా నిలిచి తన సహచర్యంతో నాలో ఉత్తేజాన్ని వింపి నాద్యారా జరుగుతున్న కష్టనష్టాలు భరిస్తూ ఎంతో ఓరిమి సహించి సహవంతో సహకరించిన నా అధ్యాపక చి.ల.రా. సుజాతకు నా ప్రత్యేక అభినందనలు.

ఈ పుస్తకాన్ని అందంగా ముద్రించి అనతికాలంలో అందించిన పున్న వండికేశ్వర్, నల్ల సత్యనారాయణ, పార్థసారథి అఫ్ సెట్ ప్రింటర్స్, నల్లగొండ ప్రెస్ యాజమాన్యానికి, వారి కార్యశీలురకు మరియు డి.టి.సి. చేసిన జెల్ల మురళీధర్ కు నా ప్రత్యేక అభినందనలు.

ముఖచిత్రం అందంగాచేసి ఇచ్చిన శ్రీ కె. రవీంద్రాచారి, డ్రాయింగ్ మాస్టర్, జి.ప.ఉ.పా. కొండ్రపోల్ గారికి అభినందన మందారాలు.

ఈ నాటక ముద్రణకు ఆర్థిక, హార్థిక సహకారం అందించిన వారికి నా కృతజ్ఞతలు.

ఇందులోని దోషములన్నీనావి. చిశేషములన్నీ పరిష్కర్తలవి. ఇంకా ఈ నాటకం వదిలినవారు ప్రదర్శించిన వారు వారివారి అభిప్రాయాలు, సద్విమర్శలూ అందిస్తే ఔదలదాల్చడానికి సంసిద్ధుడిని.

నా నాటక రచనలో, ప్రదర్శనలో, ముద్రణలో సహకరించిన వారందరికీ, పేరుపేర్కొనక పోయినా, మరచిపోయినా అందరూ నన్ను మన్నిస్తారని ఆశిస్తూ నా నమస్కారములు, కృతజ్ఞతలు తెలియజేసుకొనుచున్నాను.

భవదీయ

తడతమకృష్ణ రాంచందర్ రావు

**“ఉషా దరిద్రయం” నాటకం
చరిత్ర ప్రదర్శనలలో పాందిన బహుమతులు**

- | | |
|---|---|
| 1. లక్ష్మీన్నసంహ కళావరిషత్
యాదగిరిగుట్ట 5-3-1995 | 1) ఉత్తమ రచన
2) ఉత్తమ ద్వితీయ ప్రదర్శన
3) ఉత్తమ విలన్ (బాణాసుర పాత్రధారి
టి. రాంచంద్రరావు) |
| 2. వినుకొండ నాటక వరిషత్
అక్టోబర్ 1995 | 1) ఉత్తమ ద్వితీయ ప్రదర్శన
2) ఉత్తమ నటుడు (బాణాసుర పాత్రధారి
టి. రాంచంద్రరావు)
3) ఉత్తమ నటి (ఉష పాత్రధారి
శ్రీమతి విజయభాను)
4) ఉత్తమ దర్శకత్వం టి. రాంచంద్రరావు |
| 3. ఎన్.టి.ఆర్. కళావరిషత్
త్యాగరాయగానపథ, హైద్రాబాద్
28-5-1997 | 1) కన్సలేషన్ ప్రదర్శనా జ్ఞాపిక |
| 4. పౌరాణిక నాటక పోటీలు
రాజంపేట, కడప జిల్లా
డి. 11-8-1997 | 1) ఉత్తమ ద్వితీయ ప్రదర్శన
2) ఉత్తమ విలన్ (బాణాసుర పాత్రధారి
టి. రాంచంద్రరావు)
3) ఉత్తమ హాస్య నటులు - కాలాక్షుడు
పాత్రధారి జి. సాయిలు |
| 5. పౌరాణిక నాటక పోటీలు
ప్రొద్దుటూరు, కడపజిల్లా
డి. 4-8-1997 | 1) ఉత్తమ విలన్ కన్సలేషన్
బాణాసుర పాత్ర టి. రాంచంద్రరావు
2) ఉత్తమ నటుడు - శ్రీకృష్ణ పాత్ర
సోమా అంజరెడ్డి |
| 6. 2000-నంది అవార్డు పోటీలు
రవీంద్రభారతి, హైదరాబాద్
21-5-2001 | 1) ఉత్తమ విలన్ నంది అవార్డు
బాణాసుర పాత్ర - టి. రాంచంద్రరావు
2) ఉత్తమ రంగాలంకరణ
మరథి డ్రెస్ & మేకప్,
భానోజరావు, గుంటూరు |

“ఉషా పరిణయం” నాటకం ఇతర ప్రదర్శనలు
ఆర్.టి.సి. ఆర్ట్స్ మిర్యాలగూడ వారిచే. నటరాజ నాట్యమండలి ద్వారా

7. ఆర్.టి.సి. బస్స్టాండ్, మిర్యాలగూడ - శ్రీరామనవమి 1994
8. తుమ్మడం గ్రామంలో సహాయ ప్రదర్శన 1994
9. ఆర్.టి.సి. బస్స్టాండ్, మిర్యాలగూడ శ్రీరామనవమి 1999

“ఉషా పరిణయం” మిర్యాలగూడ సాంస్కృతిక కళాకేంద్రంచే

10. బాలవిహార్ స్కూల్, మిర్యాలగూడ మే 1994
11. సైలాన్ & నాగార్జునసాగర్ 31-7-1994
12. షటిల్ క్లబ్, మిర్యాలగూడ (స్కూటీ ప్రదర్శన) 23-2-1995
13. దక్కన్ సిమెంట్స్ లిమిటెడ్, జానపాడు ఏప్రిల్ 1995
14. రామాలయం, పేదోటుపల్లి, గన్నవరం, విజయవాడవద్ద 11-4-1995
15. లక్ష్మీనృసింహదేవస్థానం, మట్టపల్లి 1-1-1996
16. హనుమంతరాయ గ్రంథాలయం, విజయవాడ 5-1-1996
17. మధ్యసిపేథ ఉత్సవాలు, సాకేత జూనియర్ కళాశాల, మిర్యాలగూడ 16-1-96
18. శ్రీరామనవమి - రెడ్డి కాలనీ, మిర్యాలగూడ ఏప్రిల్ 1996
19. శ్రీరామనవమి - మెయిన్ బజార్, మిర్యాలగూడ ఏప్రిల్ 1996
20. గణేష్ ఉత్సవాలు - నేరెడుచర్ల సెప్టెంబర్ 1996
21. శివాలయం - మేళుచెర్వు 9-3-1997
22. లయన్స్ క్లబ్, మిర్యాలగూడ (స్కూటీ ప్రదర్శన) 3-4-1997
23. శ్రీరామనవమి - సీతారాంపురం, మిర్యాలగూడ 17-4-1997
24. శివాలయం - సింగరాయపాలెం, కృష్ణ జిల్లా ఏప్రిల్ 1997
25. దసరా నవరాత్రులు, అడవిదేవులపల్లి 8-10-1997
26. బాలల దినోత్సవం, యం.డి.ఓ. ఆఫీస్, మిర్యాలగూడ 14-11-1997
27. గీతా మందిరం, నకిరేకల్ 4-2-1998
28. శివాలయం, నార్కట్ పల్లి 25-2-1998
29. రవీంద్రభారతి - నాటకోత్సవం - హైద్రాబాద్ 7-10-1998
30. క్యాంప్ స్కూల్, మిర్యాలగూడ (స్కూటీ ప్రదర్శన) 9-5-1999
31. గ్రా.పం.రాజవరం, మం॥ అనుముల 23-6-1999
32. శివాలయం, చెర్వుగట్టు, మం॥ నార్కట్ పల్లి 31-1-2001
33. శివాలయం, పేదూరు, మం॥ అనుముల 20-2-2001
34. షటిల్ క్లబ్, మిర్యాలగూడ (స్కూటీ ప్రదర్శన) 3-5-2001

“ఉషాపరిణయం” భారత కళాసమితి, అశ్వాపురం, మణుగూడపల్లివారి ప్రదర్శనలు

35. హెచ్.దబ్బ్యు.పి. పి.యం. కాలనీ అశ్వాపురం 12-1-1996
 36. అయ్యప్ప దేవస్థానం, భద్రాచలం 14-1-1996
 37. గణపతి మహాత్మవాలు, బండారు గూడెం..... 18-9-1996
 38. గణపతి మహాత్మవాలు, భద్రాచలం..... 20-9-1996
 39. ముత్యాలమ్మ జాతర, దుమ్ముగూడెం.... 25-5-1997
 40. దసరా ఉత్సవాలు, పాల్వంచ..... 23-10-1997
 41. పెద్దమ్మగుడి జాతర, పాల్వంచ 25-10-1997
 42. శ్రీరామ దేవస్థానం, భద్రాచలం 16-12-1997
 43. గణపతి నవరాత్రులు, బండారిగూడెం ... 21-9-1998
 44. గణపతి నవరాత్రులు, భద్రాచలం 23-9-1998
 45. శివాలయం, శివలింగాపురం, మణుగూరు..... 4-3-2000
 46. అశ్వాపురం, స్కూట్లీ ప్రదర్శన 17-3-2000
 47. వేంకటేశ్వర కళా పరిషత్, తిరుపతి 11-2-2001
- శ్రీ నద్దురు త్యాగరాజ నాట్యకళామండలి ద్వారా ప్రదర్శనలు**
48. పద్మావతి కాలనీ, నల్లగొండ సెప్టెంబర్ 1994
 49. వినాయకనగర్, మిర్యాలగూడ సెప్టెంబర్ 1994
 50. జి.ప. ఉన్నత పాఠశాల, కొండ్రపాడు..... 5-3-1997
 51. ఆకాశవాణి, హైదరాబాద్ రేడియో ప్రదర్శన..... 30-5-2001

‘ఉషాపరిణయం’ ప్రదర్శించిన సమాజాలు - నటీనటులు

- 1) ఆర్ట్స్కో - ఆర్థీసి మిర్యాలగూడ మరియు నటరాజనాట్యమండలి
 - 1) నారదుడు - పట్టాభిరాందాస్
 - 2) శంకరుడు - డి. వేంకటేశ్వరరావు
 - 3) బాణాసురుడు - టి. రాంచంద్రరావు
 - 4) కాలాక్షుడు - బంగారు, ఏ. మల్లయ్య
 - 5) చిత్రరేఖ - జయలక్ష్మి విజయలక్ష్మి, నందిగామ
 - 6) ఉష - నందిగామ విజయలక్ష్మి, విజయభాను, నర్సరావుపేట
ఏ. ప్రభావతి
 - 7) అనిరుద్ధుడు - యం. లక్ష్మయ్య, ఎస్ గురునాథం
 - 8) కుంభాంధుడు - నాయక్
 - 9) శ్రీకృష్ణుడు - రంగనాయకులు, యం. దామోదరాచారి
 - 10) బలరాముడు - యం.కోటిరెడ్డి, జి. సాయిలు
 - 11) సాత్యకి - రాజా
నంగీతం - శ్రీ రామమూర్తి, హార్మోనిస్ట్, పానుగంటి చంద్రశేఖర్
దర్శకత్వం - తడకమళ్ళ రాంచంద్రరావు

2) మిర్యాలగూడ సాంస్కృతిక కళాకేంద్రం, మిర్యాలగూడ

- 1) నారదుడు - ఆర్. ప్రసాద్, వట్టాబిరాందాస్, పులిశేషయ్య,
భైరవభట్ల సుబ్రహ్మణ్యశర్మ
 - 2) శంకరుడు - డి. వేంకటేశ్వరరావు
 - 3) బాణాసురుడు - టి. రాంచందర్‌రావు
 - 4) కాలాక్షుడు - సిహెచ్. లక్ష్మయ్య, జి. సాయిలు, వి.ఎస్.ఆర్. కృష్ణ
 - 5) చిత్రరేఖ - మీనాకుమారి, విజయలక్ష్మి, ఏ. ప్రభావతి,
విజయశ్రీరెడ్డి, మంగకుమారి
 - 6) ఉష - విజయభాను, బుట్టా సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి
 - 7) అనిరుద్ధుడు - వీరమూరి జానకిరామశర్మ, ఆర్. ప్రసాద్
 - 8) కుంభాంధుడు - పులి శేషయ్య, బి. కామేశ్వరరావు, యం. రామనాథం
 - 9) శ్రీకృష్ణుడు - సామా అంజరెడ్డి, యం. లక్ష్మయ్య
 - 10) బలరాముడు - ఏ. మెహనీరావు, ముత్యం, పి. కృష్ణమూర్తి
 - 11) సాత్యకి - పి. రామావతారం, పి.లక్ష్మీనారాయణశర్మ
 - 12) భటులు - సామశేఖర శర్మ, గోపయ్య, శ్రీరాములు,
యం.దామోదరాచారి, రామాచారి, మొదలగువారు.
- నంగీతం -- హార్మోనియం - పానుగంటి చంద్రశేఖర్
తబల -- ఏ. ఎల్. కాంతారావు
క్లారిన్‌ట్ -- దాచేపల్లి నాగభూషణం
దర్శకత్వం -- తడకమళ్ళ రాంచందర్‌రావు
(నంది అవార్డు సొంతింపు సాయిజ)

3) భారణల కళాసమితి, అశ్వపురం

- 1) నారదుడు - సిహెచ్. వి. రమణ
 - 2) శంకరుడు - మురళీధర రావు
 - 3) బాణాసురుడు - యం. వేంకటేశ్వర్లు
 - 4) కాలాక్షుడు - వి.ఎస్.ఆర్. కృష్ణ, సిహెచ్. లక్ష్మయ్య
 - 5) చిత్రరేఖ - మీనాకుమారి, అహల్య, పుష్పలత
 - 6) ఉష - విజయభాను, పద్మావతి, ఏ. ప్రభావతి
 - 7) అనిరుద్ధుడు - కె. గణపతి
 - 8) కుంభాంధుడు - ఎ.యం.టి.ఎస్.సత్తాయక్, బి. కామేశ్వరరావు
 - 9) శ్రీకృష్ణుడు - కె. నాగయ్య, ఎస్. అంజరెడ్డి, సిహెచ్. నాగముత్యం
 - 10) బలరాముడు - కె. నిరీక్షణరావు, పి. కృష్ణమూర్తి
 - 11) సాత్యకి - పి. రఘునాథ్, గోపేశ్వర్
- నంగీతం - పానుగంటి చంద్రశేఖర్
క్లారిన్‌ట్ - దాచేపల్లి నాగభూషణం, నాగులు మీరా
దర్శకత్వం - ఏ. శేషకాయి

4) శ్రీ సద్గురు త్యాగరాజ నాట్య కళాపరిషత్, మిర్యాలగూడ - రేడియో ప్రదర్శన

- 1) వారదుడు - పుల్లాభట్ల వేంకటరామశర్మ
- 2) శంకరుడు - పులి కృష్ణమూర్తి
- 3) బాణాసురుడు - తడకమళ్ళ రాంచంద్రరావు
- 4) కాలాక్షుడు - పులి ప్రసాదశర్మ
- 5) రక్తాక్షుడు - యం. లక్ష్మయ్య
- 6) చిత్రరేఖ - ఏ. ప్రభావతి
- 7) ఉష - విజయభాను
- 8) అనిరుద్ధుడు - వీరసూరి జానకిరామశర్మ
- 9) కుంభాండుడు - మారావర్ణుల రామనాథం
- 10) శ్రీకృష్ణుడు - పులిశేషయ్య
- 11) బలరాముడు - సాయిజీ
- 12) సాత్యకి - పుల్లాభట్ల లక్ష్మీనారాయణశర్మ
- 13) ప్రద్యుమ్నుడు - యడవల్లి రఘురామయ్య
- 14) భటుడు - గంధంకోటి సోమశేఖర శర్మ

సంగీతం - హార్మోనియం : సామగంటి చంద్రశేఖర్

తబలా, మృదంగం - ఏ. ఎల్. కాంతారావు

క్లారిన్యెట్ - దాచేపల్లి నాగభూషణం

దర్శకత్వం - తడకమళ్ళ రాంచంద్రరావు

నిర్వహణ - పులి శేషయ్య

వర్ణవేక్షణ - పుల్లాభట్ల కృష్ణమూర్తి శర్మ

ప్రయోజ్క - వై. సరోజా నిర్మల, ఆకాశవాణి, హైద్రాబాద్





రచయితగారి కుటుంబం



2000 సంవత్సరపు "చంద్రగిరి" సంచిక అవార్డులను ఉత్తమ విలక్షణ ముద్రాకరణ సంచిక అందుకుంటున్న బాబాసాహెబ్ పాట్రగూరి, రచయిత జడకమల్ రాంచంద్రరావు



"బాణాసుర" పాత్రలో రచయిత తడికమర్త్య రాంచంద్రరావు



“బాబానుర” పాత్రలో
రచయిత
తడకమళ్ళ రాంచందర్‌రావు

మొదటి గూడ నాంస్కర్తి కళాశాల ప్రదర్శించు నాటక యుక్తం



ఉష్ణ పరిణయం

ఊషాపరిణయం

పాత్రలు

- 1) నారదుడు : దేవర్షి
- 2) శంకరుడు : భక్తవశంకరుడు
- 3) బాణాసురుడు : శోణపురాధినాథుడు
రాక్షస సార్వభౌముడు
- 4) కాలాక్షుడు : బాణుని భటుడు
- 5) చిత్రరేఖ : మంత్రికుంభాండునికూతురు
- 6) ఉష : బాణాసురుని కూతురు
- 7) అనిరుద్ధుడు : శ్రీకృష్ణుని మనుమడు,
ప్రద్యుమ్నుని కుమారుడు
- 8) కుంభాండుడు : బాణాసురుని మంత్రి
- 9) శ్రీకృష్ణుడు : ద్వారకాధీశుడు
- 10) బలరాముడు : కృష్ణుని అగ్రజుడు
- 11) సాత్యకి : కృష్ణుని సోదరుడు

ఇంకా నర్తకి, భటులు, వందిమాగదులు

ఉష్ణాపరిణయం

ప్రథమాంకము - మొదటి రంగము

(నారధుడు ఆకాశగమనమున ప్రవేశము)

పాట

నార:- భక్తజనావన పావన వరణా

పాలితముని గణ భవభయహరణా

పాలింపుము నను పంకజ నాభా

పరిపూరిత కరుణాలవాలా || భక్తజనావన ||

సృష్టి, సీతి, లయ కార్యత్రయముల

మూలమునీనై ముమ్మూర్తులా

బ్రహ్మ, విష్ణు, వరమేశ్వర రూపా

ఆదిదేవా ఆత్మన్వరూపా || భక్తజనావన ||

దుష్టశిక్షణ, శిష్టరక్షణా

నెరవేర్చగ యుగయుగములందునా

అవతారంబుల నెన్నోదాల్చి

అలరారిన వైకుంఠ నివాసా || భక్తజనావన ||

నారాయణ! నారాయణ!! నిరంతరము ముల్లోకంబుల సంచరించుచు
జగత్కళ్యాణకరంబులగు కార్యముల చక్కబెట్టుచున్ననన్ను
కలహాశనుండనని నిందింతురు గదా! పోనీ అటులనే తలంచినను స్వర్గ,
మర్త్య, పాతాళములందెందేని కయ్యములేకరువైనవి. జలంధర,
భస్మాసురాదిదానవులంతరించిన పిదప దేవదానవులకు యుద్ధములే లేవు.
కానీ.. ఈ మధ్యకాలంబున బాణానురుడను రాక్షసరాజు
సహస్రబాహుబలౌద్ధత్యంబున విహరించుచున్నాడు. వీడు హరునకు
భక్తుడు హరికి విరోధి... అ... ఇదే అదనుగా లోకకళ్యాణకరమగు
కలహాభోజనముతోపాటు శివకేశవుల అభేదము జగత్ప్రకాశమగుగాక.

ఉ॥ శంకరుడో మురాంతకుడో శక్తిని యుక్తిని మించువాడు ని
 శృంక వరాక్రమించునది చక్రత్రిఫాలములందు నేదియో?
 రంకెలువేయునందియో? వరాక్రమతేజుడు వక్షిరాజా? ఏ
 వంకను దేల్చి వారిజభవాదులె నేరరు నాకు సాధ్యమే?

సాధ్యాసాధ్యవిషయ చర్చయేల? బాణానురుగర్వభంగమైనను
 సాధింపగలనుగదా! అదిగో ఓంకారనాదము. ఆ స్వరము బాణునిది
 వలెనున్నది. వాడుశంకరుని మెప్పించి ఏ వంకర వరమో కోరక పోడు
 నేనును వెళ్ళిగాంచెద... నారాయణ... నారాయణ... (క్లిర్తనతో నిష్క్రమణ)

ప్రథమాంకము - రెండవ రంగము

(కైలాసావలమున శంకరుడు ధ్యానముద్రలో నుండగా
బాణాసురుడు పంచాక్షరీ మంత్రోపాసన చేస్తుండగా తెరలేస్తుంది.
తర్వాత పాట - వల్లవి తర్వాత తాండవం - శంకరుడు)

బాణా:- ఆడరా! తాండవంబాడరా! ఆడరా! తాండవంబాడరా!!
నటరాజ కైలాస గిరులు పులకింపగా
నీపాద మంజీర రవళి ప్రభవింపగా ॥ ఆడరా ॥
భవహస్త సంబలన భవ్య సంతేతమై
డమరుకృష్ణాదమున భాష వికసించగా
ప్రమథ గణ పరిసేవ్య ప్రభవకారణమై
మృదంగంబు లయతాళగతుల వెలయింపగా ॥ ఆడరా ॥
భవపాద ఘట్టనచె రజతాద్రి కందరం
దద్దరిలిధనధనంధనయనంగ
తవతాండవంబుచే తారకలేరాలగా
దిశలేల్ల తళతళంతళయనంగ ॥ ఆడరా ॥

(పాట పూర్తియగు పరికి బాణుడు శంకరునికి నమస్కరిస్తూ, శంకరుడు
బాణుని ఆశీర్వాదిస్తూంటారు. తాండవం చేయలేని సందర్భంలో దీనినే
డైలాగ్‌గా వాడుకోవచ్చును.)

శంక:- భక్త! బాణాసురా! సంగీత సాహిత్యంబుల నన్నులరింపజేసితివి... ఏదేని
పరంబుకోరుకొమ్మొసంగెద.

బాణా:- భవహారా! పురహారా! నాకేమికోరిక గలదు స్వామీ! మీ కారుణ్యముచే
లోకములెల్ల జయించి కీర్తినందితిని. సకల సౌభాగ్యములు పొందితిని.
ఇంకేమి వాంఛింపగలను స్వామీ!

శంక:- బాణాసురా! సహస్ర బాహుబలోద్ధతుండవైన నీ కన్యాయు
నులభసాధ్యములే భక్తుడవైన నీ కోరిక తీర్చదలిచినాను. కాదనకుము.

బాణా:- (స్వగతం) అయ్యాచితముగా శంకరుడొసంగు పరమనేల జూరవిడువవలె?
కైలాసము దక్క చతుర్దశ భువనములయందు నా వశముగాని చోటు
లేదు. మరి యీ కైలాసమును గూడా నావశము గావించుకున్నచో....

శంక:- బాణాసురా! ఏమి? యింకనూ యోజించుచున్నాడవు?

బాణా:- ఏమీ లేదు స్వామీ! అవ్యాజకరుణాకటాక్ష వీక్షణుడవైన నీ రక్షణము.
మాశోణపురమునకు పెట్టని కోటయగును గదా యని....

శంక:- దానికేమి? నా భక్తులకు నా రక్షణ ఎల్లప్పుడుండును. ముందు వరము కోరుకొనుము.

బాబా:- అదియే! అదియే నాకు వలయువరము... నిరంతర శత్రువధోత్సాహ సైన్యసంకులమై, భీకర మకర సంచలన కల్లోలిత పరిభాసమావృతమై, విషాత్త దంష్ట్రా పరిశోభిత క్రూర సర్ప సంచరణ ప్రదేశ పరివ్యాప్తమై, శత్రునిర్భేద్య నమున్నత ప్రాకార సంశోభితమై యలరారు మా శోణపురంబునకు ద్వారపాలకుడవై నగర రక్షగావించుచు భక్త వశంకరుడన్న కీర్తిని సార్థక పరచుకొనుము. ఇదియే నే కోరువరము.

శంక:- బాబానురా! నీవు కోరుచున్న వరమేమో తెలియునా?

బాబా:- ఆ! తెలియును.... విశ్వవిశ్వాంతరాళమును తన ఫాలనేత్ర సంజనిత విన్ములింగ మాత్రమున భస్మీపటలముగావింపగల మేటి, సర్వసహా జీవకోటిని త్రీగంటి సైగతో చరింపజేయగలదిట్ట, నర, సుర యక్ష, కిన్నర, కింపురుష విద్యాధరాఖిల భేవర సమూహములచే పాదపూజలందుకొను వరమశివుడు..... నా శోణపురద్వారపాలకుడుగావలె... కావలె చతుర్దశభువనములు నా అధీనము. అప్పుడు బాబాసురుడే అది దేవుడు, స్వస్థి స్థితి లయములకధిన్నాడు... (నవ్వు) శంకరా! నీ వొసంగెడి వరము... నీభక్తుని యశోమకుటమున రథద్వ్యుతి... భక్తుని ఉన్నతినే కోరెదవో, అన్మతమాడి అపకీర్తి నొందెదవో నీ యిష్టము.

శంక:- బాబానురా! అన్మతమాడవలసిన ఆవశ్యకతనాకు లేదు. భక్తుడవు గాన నీవు కోరుచున్న విపరీతవరమును గూర్చి విచారించుచున్నాను.

ఉ॥ ఎందరొదానవేంద్రులు తదేకపు భక్తితో నన్ను గొల్చియున్
పొందియు నా వరంబులను ప్రాపును వైభవముల్ చెలంగగా
తొందర పాటుచే యిలను దోషము లెన్నియు చేసిచేసిగో
విందుని మాయలన్ దవిలి వీడిరి ప్రాణము లీవెరుంగవే?

బాబా:- శంకరా! మీచే వరములందిన దానపులెందరో మడసిరనుట యథార్థమే! నేనిప్పుడు మృత్యుంజయుడను కావలెనని కోరుటలేదే! ఈ చతుర్దశభువనములు నా అధీనముగావలె అందుకు నీవు నాబంటువు గావలె. అప్పుడు మృత్యు జరారులను నేనే శాసింపగలను... ఇక మీ దేవతల మాయలకు చిక్కి, మడయుటకు నేను సామాన్యుడనుగాను హరా! సహస్రబాహుబల సంపన్నుడను.

- శంక:- బాణాసురా! నీ సహస్ర బాహువులను నమ్మి పొంగిపోకుము
చం॥ అల కృతవీర్యపుత్రుడు సహస్రకరంబులనొప్పియుండియున్
జలజహతోదయాంచిత ప్రచండ ప్రభావిభవత్సమేతుడై
యలరి మహారణంబుల జయంబుల నెన్నియొ పొందివెల్లియున్
బలయుతుడై చెలంగియును భార్గవరామునిచేత ప్రుండడే
- బాణా:- నీలకంఠా! కార్తవీర్యార్జునుడు పరశురామునిచే పరాభూతుడుకావచ్చును.
కానీ నాకట్టి స్థితి సంభవింపదు ఏలనందువా?
- చం॥ గెలిచితి కిన్నరేంద్రు నురగేశుజయించితి నింద్రుదొట్టితిన్
బలమున దేవమానవుల బంటులజేసితి వెట్టినుంచితిన్
కలవర మొంద జేసితిని కానలసున్నమునీంద్రసంతతిన్
చెలగి మహాద్భుతిన్ వశుని జేసెద నిన్నిక నీలకంధరా!
- శంక:- బాణాసురా! వృధా వాగ్జ్వయమేల మరొక వరంబేదేని కోరుకొనుము.
చం॥ మణిగణ కాంచనాది పరమాద్భుత ద్రవ్యపు మేలిరాసులో
ప్రణుత సమాదరంబులగు రత్నమయోన్నత హర్యరాజియో
రణవిహితాస్త్ర శస్త్రముల రాసులతోడుత మంత్రబోధయో
ప్రణుతి గడింపగా పగరనొంచువరంబులా కోరుమాయిటన్
- బాణా:- ఫాలనేత్రా! వరమునొసంగు బాధ్యతయే నీది. వర నిర్ణయమునాది.
భగవంతుడవైన నీవు వరంబు కోరమంటివి భక్తుడవైన నేను కోరుకొంటిని.
పలుమాటలేల వరంబీయ సంగీకరింతువో కాదని అస్మతాఘమునే
మెడజాట్టు కొందువో విఘడియలో విపులీకరింపుము..... ఆ!.. నీవు
వరంబిచ్చిననూ యివ్వకున్ననూ నాకు తరుగునదేమియు లేదు... ఇంత
వరకు శ్రీహరి యొక్కడే మాకాగర్భ శత్రువు... నేటి నుండి నిన్ను గూడా
దానవ వంశశాత్రవునిగా భావింపవలసియుండును. నీవంత వరకు
రాసీయవనియే! నా నమ్మకము.
- శంక:- బాణాసురా! నీ ఏవరీతమగు కోరికకచ్చెరువంది యట్లంటిని గాని వేరుగాదు
సరియే! నీ యిచ్చవచ్చినట్లే కానిమ్ము. నేటి నుండి నేను మీ శోణపుర
ద్వారపాలకుడనై నిన్నూ నీ నగరమునూ సర్వదా రక్షింతును.
- బాణా:- ధన్యుడను స్వామీ ధన్యుడను.
- శంక:- ఈ విషయము భవాని కెరింగించి వచ్చెద క్షణమాగుము.

బాబా:- అటులనే మీ అనుగ్రహమే నాకానందదాయకము.

(శంకరుడు లోనకేగును).

బాబా:- అహహహ! హహ! శంకరుడు... శంకరుడిక నా కింకరుడు. కైలాసాచలమిక నా శ్రీడాచలము. ప్రమథాదులు నాకు పందిమాగధులు, సురగరుదోరగ కిన్నర కింపురుష విద్యాధరాఖిల భేచర సమూహంబులు నాకు ఊడిగము చేయు పరిచారకులు.... మరి మునిగణంబు.... అ! మునిగణంబు నాకు సౌఖశాయనికులు... అహహహ! సౌఖ శాయనికులు.

నారదు:- (ప్రవేశం) నారాయణ! నారాయణ!!

బాబా:- నారదా! నారాయణ నారాయణ గాదు ఇక నుండి బాణాసుర! బాణాసుర!! అనవలె. కైలాసముతో సహా సర్వలోకంబులు నా అధీనములు.

నార:- నారాయణ. . నారా.....

బాబా:- ఊ... మరల

నార:- ఆ... ఆ... అలవాటుపడిన నాలుక గదా... మారుటకు కొంత అభ్యాసేమవసరము... బాణాసురా! కైలాసముపై గూడా దండెత్తి నీ వశముగావించు కొంటివా?

బాబా:- కైలాసము నావశమైనది. శక్తిచే గాదు భక్తిచే..

నార:- నా కంతయు అయోమయముగా నున్నది.

బాబా:- అవునులే నీకెప్పుడూ అయోమయముగానే యుండును. కలహనాటక సూత్రధారివి కదా! నీ ప్రమేయము లేకుండా కైలాసము నా వశమగుట నీకు కంటగింపుకాబోలు....

నార:- అహహ అదిగాదు! కైలాసమెట్లు నీ వశమైనదాయని....

బాబా:- నీ సందేహము... నా సంగీత సాహిత్యములచే శంకరుని మెప్పించి వరము పొందితిని. ఆవరమేదియో తెలియునా? నా శోణపురద్వారపాలకుడుగా శంకరుడుండుట. ఆ శంకరుడే నాకింకరుడైనప్పుడు అతను, అతని కైలాసము, దీనితో పాటు చతుర్దశ భువనములన్నియు నా అధీనములే గదా! ఇక సర్వజగన్నియమకుండను నేనే... అహహ!....

నార:- అనుకున్నంతా అయినది... వీడు వంకరవరమునే కోరినాడు. అది అంకురమై, మహావృక్షమై, శాఖోపశాఖలుగా పరిధవిల్లి ఫలవంతమగునట్లు కృషియొనర్చెద.

బాబా:- ఏమినారదా! ఏమి యోజించుచున్నాడవు.

నార:- ఏమియులేదు... నీ యుక్తికి అబ్బురపడుచున్నాను.

ఉ॥ సైనిక సంకులం బకట సాగకనీక రణంబులేక న
మూనిత భక్తిచే శివుని మానసమున్ వశపర్చుకొంచు నీ
మానస మందు గల్గు పరమాద్భుత కాంక్షను తీర్చుకొంటివో
మానధనా వివేకయుతమార్గమునన్ బరియించుమా యికన్

శంక:- (ప్రవేశిస్తూ) ఎవరూ? నారదమహర్షియా!

నార:- నమః పార్వతీవతయే హర హర మహదేవ

శంక:- ఏమి నారదా ననుగాంచిన నీకును అపహాస్యముగా నున్నదా?

నార:- నారాయణ! నారా!... అ... అదేమి అదిదేవా? భక్తవశంకరుడవైన నీ
భక్తరక్షణ దీక్షా పరత్వంబున కానందమొందుచున్నాడను.

గీ॥ ఆత్మలింగము నిచ్చిన యవర శక్తి
భస్మహస్తము నొసగిన భవ్యకీర్తి
దక్షు గర్వంబు బాపిన దైవయుక్తి
బాణునకు బంటువైతివె భక్తిమూర్తి

బాబా:- నారదా! నీ ప్రశంసలు తరువాత! మేము మా పురమున కేగవలె సెలవా
మరి....

నార:- అవశ్యము. ఈ క్షణమున మిమ్మాప్రగలవాడెవ్వడు.

బాబా:- బాగుబాగు! శంకరా ఇకనన్ననుసరింపుము (వెళ్ళును).

నార:- (పరమేశ్వరుడు పోబోవు చుండగా) పరమేశ్వరా!

శంక:- (అగి) నారదా!

నార:- స్థిరముగా అచ్చటనే ఉండదలంచితిరా లేక దానవుని గర్వమడంప ఏదేని
మార్గము వెదుకమందురా!

శంక:- నారదా! జగత్కళ్యాణ కాంక్షివి నీవున్నావు గదా! బాణుని గర్వభంగమే నాకును
విమోచనము.

నార:- నారాయణ! నారాయణ! మీరైననూ నన్ను జగత్కళ్యాణ కాంక్షిని
అంగీకరించితిరి సంతోషము. మీ ఆజ్ఞ అయినది. ఇక బాణుని భరతము
పట్టు ఉపాయము నేనాలోచించెదను.

బాబా:- (తెరలో) శంకరా! ఏ మా యాలస్యము.
 శంక:- అ... వచ్చుచున్నాను... వారదా మరికనేను...
 నార:- వెళ్ళిరండు... నేనును జగజ్జననిని దర్శించి వెళ్ళెదను..
 శంక:- సరియే.... (నిష్క్రమణ).
 నార:- ఆహా! ఏమి ఈ భక్తవశంకరుని హృదయనైర్మల్యము అందుచేతనే
 అందరీతని బోళా శంకరుడందురు... హే అశ్రిత సులభా! ... (కీర్తన)...

పాట

అదిదేవ రజితాచల మందిర
 భక్త పౌషణా నమోనమో
 భవ వినాశనా నమో నమో॥ అది ॥
 భక్తవశంకర భవహర పురహర
 శార్దూలాంబర నమో నమో
 నీలకంఠరా, చంద్రశేఖరా
 గంగాధర హర నమో నమో ॥ అది ॥
 జటా జూట పరిశోభిత పన్నగ
 నాగభూషణా నమో నమో
 నిర్ధరగంగాగభీర విజృంభణ
 నిరోధకా హర నమోనమో ॥ అది ॥

ద్వితీయాంకము - మొదటి రంగము

(బాణాసురునగరానికి అంతఃపురముఖద్వారం వెంత కాలాక్షుడు కాపున్నాడు)

చిత్ర:- (ప్రవేశించి) ఇచ్చట కాలాక్షుడొక్కడే కాపున్నాడు. వీనిపై నాశుంభద్యోగ కామరూప విద్య వ్రయోగించి చూస్తాను. వీడినడిపి పెళ్ళాం గయ్యాళి - ఆరూపంతో వచ్చి వీడ్ని ఓ అటూడిస్తాను (వెంటనే లోనికిఁబోతుంది)

కాలా:- (అటూ ఇటూ తిరిగి)

పాట

కాలయముని మించినోడు కాళికమ్మగొలిపెటోడు
కఱకుకత్తిబట్టినోడు కాలాక్షుడు కాపున్నాడోయ్
బాణాసురు నగరానికి కాలాక్షుడు కాపున్నాడోయ్ || కాలయముని ||

చీమనైన దోమనైన చిన్నపోతు బీగనైన
నల్లనైన బల్లనైన మనిషినైన మానునైన
హద్దుదాటి పోనివ్వడోయ్ పోతే హతమారుస్తాడోయ్ || కాలయముని ||

పిల్లలు లేరని ముగ్గురు పెళ్ళాలను చేసుకొంటే
పిల్లలైతె పుట్టరాయ్ పీకులాట లెక్కువాయ్
అందుకే ఇంటికైన పోకుండా ఇక్కడనే కాపున్నా || కాల యముని ||

ముగ్గురు పెళ్ళాలతోటి మురిపెంగా ఉండమంటే
కళ్ళు మూసుకుంటే బాలుకలలో కరిచేస్తుండు
పీకమీది కొవ్వుదని బిక్కుబిక్కుమంటున్నది || కాల యముని ||

(పాట పూర్తికాగానే చిత్ర తెరలో నుండే కాలాక్షుని భార్యలా వేషం ధరించి)

చిత్ర:- (తెరలో) అవ్వ అవ్వ ఇదేం చోద్యం నాయినోయ్! ఈ మొగుడు మొద్దులుగాను, మూడురోజులనుండి ఇంటిముగం చూడనోడు వీడేంమొగుడు దేవుడోయ్!

కాలా:- అయ్యబాబోయ్! నా నడిపి పెళ్ళాం! ఇంకేముంది. ఇది నా పీక పినకడానికే వస్తుంది. ఇప్పుడేం చెయ్యడం... ఆ... దీనిచేత ముక్కుపిండించుకోవడం కంటే ఆ మూలన దాచుకోవడమే మంచిది (దాచుకుంటాడు చిత్ర కాలాక్షుడి భార్య వేషంలో వస్తుంది).

- చిత్ర:- ఏడీడు- ఎక్కడ నచ్చినావురా? మూడురోజుల్నుండి ఇంటికి రాకుండా అసలెక్కడెం చేస్తున్నాని... (వెదకి చెవి పట్టిలాగును) ఏరా ఎత్తి మొగమా! నీ కేం మాయరోగమొచ్చిందిరా ఇక్కడదాక్కున్నావు.
- కాలా:- ఆగవే!! అబ్బా ఆగవే! కొంచెం ఆగవే నా నడిపి పెళ్ళామా!
- చిత్ర:- ఏరా! ఇంటికి రాకుండా ఇక్కడే ఉంటున్నావ్! నాలుగోదాన్నేమన్నా చూసుకున్నావా?
- కాలా:- ఊ.. మీ ముగ్గురితోనే యేగలేక నత్తున్నా ఇంకా నా బతుక్కి నాలుగోది గూడానా... మన బాణా సుర ప్రభువు లేడూ...
- చిత్ర:- ఆయనంటేనేం లేకుంటేనేం - నీ ముగ్గురు పెళ్ళాలం మేమున్నామా లేదా? నువ్విట్టా ఇంటిముఖం చూడకుండా వుంటే మాగోడేంగావాలి, మా బాగేంగావాలి. అసలు మేమేం గావాలనుకున్నావ్!
- కాలా:- అమ్మమ్మ ఆపవే నీ పంచాంగం
- చిత్ర:- ఓరినచ్చినోడ! పెళ్ళాన్ని పట్టుకొని అమ్మమ్మ అంటావేరా ఓర్నాయి నోయ్! నా మొగుడేవో పట్టింది. ఇంకవేనేం సేతును దేవుడోయ్ (ఏడుపు)
- కాలా:- ఒసేవ్! ఆపవే! ఆపాడు ఏడుపు ఆపు! ఏదో పొరపాటున అన్నాను. నువ్వు నా పెళ్ళానివేలే... అసలు నువ్వు నన్ను మాట్లాడనిస్తేగా
- చిత్ర:- ఇంకా నువ్వు మాట్లాడే దేంటంట? అంత చాతగాని వాడివి. ఒక పెళ్ళాముండగా నన్నెందుకు కట్టుకున్నావ్... పోనీ మేమిద్దర ముండగా మాకింకో సవతిముండనెందుకు తెచ్చావ్...
- కాలా:- ఒసేయ్! ఒసేయ్! నేనింకా బతికే ఉన్నానే, నా చిన్న పెళ్ళాన్ని ముండా అనకు... అసలు దాన్నెవరన్నా ఏమన్నా అంటే నేనొప్పుకోను.
- చిత్ర:- అబ్బబ్బ ఏంప్రేమ ఏంప్రేమ - అంటే నీకు చిన్న పెళ్ళాం మీదే మోజుందన్నమాట. అందుకే రాత్రి పూట ఇంటికి రాకుండా దొంగతనంగా యెల్లి రోజూ దాని దగ్గరే తొంగుంటున్నావన్నమాట
- కాలా:- అసలు తొంగోటమెక్కడిదే, కళ్ళు మూసుకుంటే చాలు మూడు దయ్యాలు నా మీద వడి పీక్కుతింటున్నాయ్!
- చిత్ర:- అంటే నిన్ను దయ్యాలు పట్టినయన్నమాట! ఓలమ్మో ఓర్నాయి నో నా మొగున్ని దయ్యాలు పట్టినయట వేనేం సేతువ్రా నాయి నోయ్! (ఏడుపు)
- కాలా:- ఆపవే! ఆపు! దయ్యాలంటే నిజంగా దయ్యాలు గావు. మీరు అంటే నా ముగ్గురు పెళ్ళాలన్నమాట.

చిత్ర:- ఏమిటి మేమా! ఓరి నచ్చినోడా! అంటే నీ కళ్ళకు మేందయ్యాల్లా కనిపిస్తున్నామా! నిన్ను! నిన్ను సంపి నేనూ చస్తాను - (కొట్టుంది) సావు! సావురా నచ్చినోడా సావు.

కాలా:- అగవే! కొట్టకు - అగవే (గట్టిగా అపి) ఏందే నీయవ్వారం ఇంతపెద్ద మొగోన్ని మొగతనమున్న మొనగాన్ని నన్ను నన్ను కొడతావా?

చిత్ర:- అబ్బో మొగతనమట మొగతనం, ముగ్గురు పెళ్ళాలను కట్టుకున్నా ఒక్క నలునన్నా పుట్టకపోయే! నీ మొగతనం గురించి నాకు తెలీదా?

కాలా:- ఒసేయ్! ఒసేయ్! నా వరువు తీయకే... నీకు పుణ్యముంటది. చూడు ఎట్టాగో అట్టా మంత్రిగారికి మనవి చేసుకొని రేవటినుండి రాత్రి కాపలాకు బదులుగా పగటి కాపలా యేపించుకొని, చీకటి వడే సరికి నేరుగా నీ యింటికే వస్తాను.

చిత్ర:- చూస్తా! రాకపోయ్యావో నీయవ్వారం తేలుస్తా!

కాలా:- ఒసేయ్! ఒసేయ్! నీ ఆటాపాటా బాగుంటుంది. ఓసారి పొడవే.

చిత్ర:- ఇంటిముఖం చూడవుగానీ, ఆటపాటలు కావాలా.

కాలా:- వస్తానన్నానుగదే! ఒక పాట.... ఒకపాట..

చిత్ర:- సరే (పాటపాడును)

నా నాట్య విన్యాసమూ సురభామలకు సాధ్యమా || నా నాట్య ||

నేత్ర సంపలనంబు మెఱుపు దీవెలనీన -

ముఖ భంగిమలు చంద్రకాంతులు వెదజల్ల

మేనిమివ్వమునుమసారభము వ్రనరింప -

నా హాసమే సుందర లాస్యమూ || నా నాట్య ||

హస్తవిన్యాసాలు రక్షి నిక్షేపాలు

అభినయరీతులలంకార చిత్రాలు

వదగతులూ తాళలయ విన్యాసాలు -

నా గానమే అమర నాదమూ || నా నాట్య ||

(పాట విని మైమరచి ఎగురుతుంటాడు)

చిత్ర:- నా కామరూప విద్యా ప్రభావము చక్కగా వనిచేసింది. వాడు మైకంలో ఉండగానే ఉషవద్దకు వెళ్ళాడను.

// లైట్స్ ఆఫ్ //

ద్వితీయాంకము - రెండవరంగము

(అంతఃపుర ఉద్ఘాటననంలో ఉష - పాట)

ఉష:- బాలసురా మదనా నే-తాళను నీవేదనా
ఒంటురిగా నేనుంటును గాంచి
తుంటురినై పూములుకులునాదీన
తాళనురా మదనా - నే తాళను నీవేదనా || బాలసురా ||
స్వప్నమందు నేగాంచిన పురుషుడు
మరల మరల నామదిలో మెదలగ
పంచ బాణముల నీవు మోదగ
తాళనురా మదనా నే - తాళను నీవేదనా || బాలసురా ||
మలయ మారుతము గాత్రము సోక
పున్నమి చంద్రుడు పులకింతగలిగింప
గండు కోయిలలు హృదయము మీకుగ
తాళనురా మదనానే - తాళను నీవేదనా || బాలసురా ||
(పాట పూర్తి చేసి అదేధ్యానలో మునిగిపోతుంది)

చిత్ర:- (ప్రవేశించి) యువరాణీ! యువరాణీ! (చెలిదగ్గరకేగి) యువరాణీ!
ఉష:- (ఉలిక్కిపడి) అబ్బబ్బ... ఏమిటే నీ ఆగడమూ?
చిత్ర:- బాగుబాగు! నాదా ఆగడము... పలుమార్లు పిలిచినా వినిపించుకొనక
పరాకుగా నున్న నీదా....
ఉష:- ఏమేమీ పలుమార్లు పిలిచితివా?
చిత్ర:- అయితే నేవిన్నది నిజమేనన్నమాట.
ఉష:- ఏమది?
చిత్ర:- నీవు చింతలో ఏవేవో పలువరిస్తున్నావనీ, పరాకుగానున్నావనీ...
ఉష:- చాలు అవవే నీ మాటలు. చూడు నేనిప్పుడు బాగుగాలేనా?
చిత్ర:- ఆలేకేమి? ఆ కలువకన్నులలో నిరీక్షణ, ఆ నిట్టూర్పులలో ఆవేదన, ఆ
కెమ్మొవిపై కంపము, ఆ చెక్కిలిపై కెంపులు.....
ఉష:- చాలింపవే నీ పరిహాసోక్తులు.
చిత్ర:- ఏమిటికింకా కప్పి పుచ్చెదవు.

ఉ॥ బాలరో సిగ్గునన్ వదన పద్మమదేటికి వాలిపోయె నీ
 లీలకృశించినన్ మెఱుపు లీనుచుకాయమదేలదోవెన్
 జాలమదేల తెల్పుమిక బానరో నీమదినున్న కోరికన్
 మేలగునట్లుగా నది నిమేషములో యొనగూర్చెదన్ నభి!

ఉష:- చెలీ! ఇంక నా మనసు నావలేనే - ప్రాణనభివైన నీకు గాక ఇంకేరి
 కెరిగించుకోగలను.... గాథ నిద్రా పరవశనైయున్ననున్న స్వప్నమునందొక
 నుందరాంగుడు వలువిధముల లాలించి శృంగార కేళి తేలించి
 మురిపించినాడు.. మేల్కొంచి చూతును గదా.. అదికల... అప్పటి నుండి
 మనసు మనసున లేదే...

చిత్ర:- స్వప్నముగనియా ఇంత బేలవైనావు

ఉష:- అది స్వప్నము వలె లేదే.... స్వప్నావస్థలో నన్నలరించి లాలించి ముద్దుల
 గురియించిన నుందరుడు నా మనసున ముద్రవేసినాడే

చిత్ర:- అమృతచెల్ల! అతిలోక సౌందర్యరాశియైన ఉషాకన్యనే మైమరపించిన ఆ
 స్వప్నసుందరుడు ఎంతటి అందగాడో...

ఉష:- చెలీ వాని అందము వర్ణింపనలవిగాదే...

చం॥ కలువల సోయగంబుల వికాసము మీరిన సోగకండ్లు మే
 నలరు సువర్ణభాయ మదినానెడు నాసికసొంపు మోముపై
 నలరు మిటారమింపొలుకు హాసము బాహు విశాల వక్షమున్
 కొలదియెలేదు తా శతమఖుండో జయంతుడో కంతుడో నభి!

చిత్ర:- అహో!

ఉష:- వానినాకన్నుల జూసి జీవంబులు నిలుపుము... నా మీద ఒట్టు సుమా

చిత్ర:- అంత మాటెందుకమ్మా! ఈ సృష్టిలోని అతి సుందరుల చిత్రపటాలు
 ఇంద్రజాలవిద్యతో చిత్రించెదను. వానిలో నీమనోహరుడెవ్వడో గుర్తింతువా?

ఉష:- తప్పక... త్వరగా కావింపుము.

చిత్ర:- క్షణమాగుము. పటములను ఏకాంతముగా చిత్రింపవలె. (లోనికేగి కొన్ని
 చిత్రపటములతో వచ్చి - చూపుతూ)

చిత్ర:- చెలీ చూడుము. వీరు గరుడ, గంధర్వ, కిన్నర, కింపురుష, విద్యాధర,
 సిద్ధ, సాధ్య, యక్ష, రక్ష భుజంగ గుహ్యకులు.... వరుసగా ఒక్కొక్కరి పట్ల
 నీ కటాక్షాంచలాల ప్రసరిస్తే నీ మనోహరుడొదరుకునేమో?

ఉష:- (చూసి) ఊహా! వీరెవ్వరూ కారే

చిత్ర:- పరియే! నరలోకంలోని అందగాళ్ళను చూడుము.

గీ॥ రాజ రాజును గాంచుమా రమణీ యిప్పుడు
దానకర్ణుని తిలకించు తరుణి యింక
పొండు మధ్యము చూడుమా వడతి నీవు
కృష్ణస్వామిని దర్శించు కృష్ణవేణి

ఉష:- (అందరినీ కాదని కృష్ణుని చూచి) పోలిక కనువట్టుచున్నది. కానీ రంగు యిది కాదే -

చిత్ర:- పోలిక దొరికినదా! అనంగుడైన మదనుడు శ్రీకృష్ణునకు నందనుడుగా జనించినాడు. ఇదిగో చూడుము వ్రద్దుమ్ముడు.

ఉష:- (చూసి) ఊ... ఇతని లానే కనిపించుచున్నాడు... కానీ ఇతడూకాడే ఆ చూపు... ఆ రూపు... ఆ రీవియే వేరు.

చిత్ర:- అయితే ఇక చిక్కినట్లే... వీనిగాంచుము....

ఉ॥ అందము నందున నృల, జయంతుల మీరెడి సుందరాంగుడా
చందురుడాదిగా మదన సైన్యము గల్గిన శంఖరారికిన్
పొందుగనందనుండగును పోలిక చూడుము, కృష్ణస్వామిదో
చందము గాన నయ్యెడు మషా యిక యీ యనిరుద్ధు చూడుమా

ఉష:- (వటము చూడగానే గుంజుకొని అనందముగా పరువెత్తుచూ)

ఉ॥ కోమలి వీడెసుమ్మి ననుకోరిన వాడలస్వప్నమందు ఓ
భామరొ వీడె సుమ్మి తన బాహువులందున నన్ను దాచె ఓ
లేమరొ వీడె సుమ్మి మది లెక్కకు మిక్కిలి సొక్క జేసె ఓ
రామరొ వీడె సుమ్మి యలరారెడు నా హృదయంబునందునన్.

చిత్ర:- (ఊహలోకంలో నున్న ఉషతో) చెలీ! చెలీ! సరిసరి ఇకమేము కనిపించము కాబోలు.

ఉష:- (ఉలికిపడి) అటులనకే... నీ ఋణము తీర్చుకొనగలనా?

చిత్ర:- ఋణముల మాటెందుకు? నీ మనోహరుని రూపు జూచుచు మైమరచిపోమ్ము... నేను వెళ్ళెదను.

ఉష:- ఎచ్చటికి వెళ్ళెదవు ఈ సుందరాంగునిటకు జేర్చి మా సఖ్యత గూర్చవలసిన దానవునీవే...

చిత్ర:- ఏదో చిత్రవటమునంటే ఇంద్రజాలమున తేగలిగితిని కానీ ఆ సుందరాంగునెట్లు తేగలనమ్మా

ఉష:- నీ శుంభద్యోగ కామరూప విద్యల ద్వారా సాధించి తెమ్ము.

చిత్ర:- అమ్మో! అదిద్వారక నకలమాయల సారమెరిగిన శ్రీకృష్ణవరమాత్మ యున్నాడు. అచ్చడ నాగారడీ సాగుతుందా?

ఉష:- మె॥ చెలియా యేటికి మాటలింక వినుమా చిత్తంబునేనోపలేన్
కలికి వానిని గూడు భాగ్యమిడుమీ కాదంచు వాదించకన్
లలనా సాధ్యము గాని చోమనగనేలా ప్రాణముల్ బాయుదున్
జలజాతానను మ్రొక్కుచున్ మరల నా జన్మంబునన్ గూర్చగన్

చిత్ర:- అంత మాటెందుకమ్మా నీ ప్రాణ సఖిని వేనుండగా నీకంతబాధ రానిత్తునా?
ఇదిగో క్షణంలో నా శక్తి యు క్తులు చూపి అనిరుద్ధుని
నీశయ్యామందిరములో ఉంచుతాను. సరేనా?

ఉష:- నీపై పరిపూర్ణ విశ్వాసముండుట చేతనే కోరితిని.

చిత్ర:- నీవు కళ్ళు మూసుకొని అనిరుద్ధుణ్ణి ధ్యానిస్తూ ఉండుము. కళ్ళు తెరిచేసరికి
నీ ప్రియుడు నీ ముందుంటాడు. (నిష్క్రమణ)

ఉష:- ఉ॥ దేవతలార నా హృదయదేవుని తెచ్చుటకేగుచున్న నా
పావన స్నేహశీలి నెద బాయక రక్షణ సేయుచుండుడి
భావజూ బారి నుండి యెడబాయు నుపాయము నాకిదొక్కటే
నా వెత దీర్చుడింక కరుణామయులార నమస్కరించెదన్

చిత్ర:- చెలీ.... చెలీ... (ప్రవేశము)

ఉష:- (ఉలికిపడి) ఏడే... ఏడే... ఆ అందగాడు

చిత్ర:- అబ్బా తాళవమ్మా! నీ మనోహరుని నీశయనమందిరముజేర్చి...

ఉష:- శయనమందిరమునకా... (పోబోగా)

చిత్ర:- (అవి) అ.. ఆ.. అంతతొందరేల ... అతను నిద్రావళుడై యున్నాడు.
నామాయా ప్రభావముచే కొద్ది క్షణములలో మేల్కొంచగలడు. జాగ్రత్తగా
జూచుకొనుము.. రసాభాసకానివ్వకు సుమా!

ఉష:- అదేమే.... నీవు రావా?

చిత్ర:- ఏమి ప్రియురాలవమ్మా? పానకంలో పుడకలా మీ మధ్య వేనెండుకు...
నేనిచ్చుటనే విహరించుచుండును. వ్యవహారమేమైనా బెడిసినచో నన్ను
పిలుపుము. లేనిచో.... నీవే....

ఉష:- ఛీ... పోవే.... (పరువెత్తును)

* * * *

ఉష:- ప్రియా! జాతి భేదములనతిక్రమించి పూర్వమునుండి ఎందరు ప్రేమికులు వర్తిల్లలేదు? నేను కన్యనే గాని అన్యకాంతను గాను. నన్ను చేపట్టుము.

అవి:- బాలా! మీదానవ వంశమునకును మాకును బద్ధవైరమున్నది గదా! మన వివాహమునకు నీజనకుడంగీకరింపడు. ఇది అసంభవము.

ఉష:- మనోహరా! పంచప్రాణములు నీపై నుంచుకొనిన నన్నేలనలయించెదు? నీకునాపై నిజమగుననురాగము లేకున్నపోనిమ్ము. మిమ్ముగాంచినదే భాగ్యముగా భావించి మరుజన్మలోనైనా మిమ్ము నాభర్తగా జేయుమని భగవంతుని ప్రార్థిస్తూ మీ వదములచెంత జీవములు బాసెద... (పాదములబడును).

అవి:- (ఉషను లేపి) బాలా నీ మనోబలము నెరుగుటకట్లంటిని.

గీ॥ ప్రథమ వీక్షణ మందునె వడతినేను
నీకు వశుడనై పోతిన్ నీరజాక్షి
రమ్ము గాంధర్వ వద్దతి రమణి నిన్ను
పెండ్లి యాడెద నిప్పుడే ప్రేమ మీర
(చేతులు చాపగా ఉష కౌగిట్లో చేరుతుంది)

///

తృతీయాంకము - మొదటి రంగము

(బాబానుదుని సఖా భవనములోనికి కుంభాండ, కాలాక్షుల
ఆహ్వానముతో నందిమాగధుల కైవారములతో బాబానుదుడు ప్రవేశం)

పండి:- జయహో! రాక్షస సామ్రాజ్య విస్తరణ ధురీణా! జయహో! అసురలోక వందితా
జయహో! సురలోక మర్దనా జయహో! దేవతాదాస్య గ్రహణ పారీణా
జయహో! దిక్పాలక సేవిత పాదపంకేరుహ జయహో! శ్రీశ్రీశ్రీ బాబాసుర
సార్వభౌమా జయహో! జయహో!! జయహో!!!

బాబా:- (సింహాసనము నమీపించి) హాసాదు! అసురనాయకులారా హాసాదు!
అందరూ తమ తమ స్థానముల నాసీనులు కండు (తానూ కూర్చొని)
మంత్ర వర్యా! రాజ్యమెట్లున్నది?

చంద్రా:- రాజ్యమునకేమి ప్రభూ! నిత్యకళ్యాణము పచ్చతోరణముగా నున్నది.

బాబా:- ప్రభుభక్తి పరాయణులగు మీరందరుండగా ఇంకెందుకట్లుండదు? అ..
కాలాక్ష! నగర రక్షణము అంతఃపురరక్షణము సక్రమముగా నిర్వహింప
బడుచున్నదా?

కాలా:- మీ పేరువింటేనే శత్రువులగుండెలు సగిలిపోతుంటే మన నగరానికివరోస్తారు
ప్రభూ! అయినా

గీ మీదు నాజ్ఞను సుంకైన మీరకుండ
రాత్రి వగలనకుండగ రాజ్యమందు
ద్వారములనప్పి కాపాడి ధాటిగాను
అంతిపురపుద్వారముననే నమరినాను.

బాబా:- కాలాక్ష! మనచేత పరాభూతులైనవారు సకల లోకంబులందు తామర
తంపరలుగా నున్నారు. మునిగణంబులు సురగణంబులు మన బందీలు
- ఏ క్షణముననూ ఏమరరాదు. ఎదుట వడివచ్చు శత్రువువల్ల భయము
లేదు. మన కంట పడకుండా మా యోసాయమున ప్రవేశించు వారెవరైనా
ఉందురేమో గమనించవలె. అయినా నగరరక్షణము గూర్చి
భయమింకలేదు. నిర్భీతిగా సంచరింపుడు.

కాలా:- చిత్తము

బాబా:- సుంత్రివర్యా మనము బంధించి తెచ్చిన ఆ మునిముచ్చు
లేమనుచున్నారు?

కుంభా:- చెఱసాలలో వ్రుగ్గుచున్నారు....

బాణా:- అహహ! వ్రుగ్గనిండు వ్రుగ్గనిండు. కాలాక్షా దిక్పాలురేమి చేయుచున్నారు?

కాలా:- ఎప్పుడూ మీ పేరే తలచుకొనుచున్నారు ప్రభూ!

బాణా:- అహహ! లేనిచో వారినాలుకలుత్తరింపబడునని భయము. హం! దిక్పాలుర మన్న గర్వమున నెంతయో విద్రవీగుచు, సకల సదుపాయంబుల పొందుచు, రత్నమణి మయశోభాయమాన రమ్యోన్నత హర్షాల్లలో, కుహనా యువతుల కౌగిళ్ళలో మత్తు మందు గుబాళింపులలో పరవశించి పవళించు ఆ సోమరులు విశ్వ కళ్యాణమునే విస్మరించినారు. వారినిక యీ బాణాసురనామ స్మరణమే సింహస్వప్నమై జాగరూకులుగా నుంచవలె.... ఆ... నాట్య కళా విశారదలైన అప్పరాంగన లేమి చేయుచున్నారు.

కాలా:- ఎప్పుడు తమ ముందు నాట్యము బేతుమా అని ఉవ్వెళ్ళురు చున్నారు ప్రభూ!

బాణా:- ఆ... ఆ... ఆ... అహహ! అవునుమరి! ఇంద్రుని నిర్జించి వారినవహరించిన నేనేగదా వారికిక అధినాయకుడను. పాణుబోతగు ఆ ఇంద్రుని సహస్రనేత్రముల చిక్కుట కన్నా పరాక్రమోపేతుడగు యీ బాణుని సహస్రబాహువులలో సేదదీరుటమిన్నయని వారెంచుట యుచితమే గదా! మంత్రివర్యా! ఏదీ ఒక్క అప్పరాంగనను రావించి నాట్యవిన్యాసము చేయించుడు. మనము తిలకించవలె - పులకించవలె.

కుంభా:- చిత్తము. కాలాక్షా! తక్షణమే నాట్యవిన్యాసమునకై అప్పరాంగనను ప్రవేశ పెట్టుము.

కాలా:- ఆజ్ఞ.... (వెళ్ళును)

బాణా:- అమాత్యా! నేను నగరమున లేని సమయంబున రాజ్యమును రాజధానినీ అతి జాగ్రత్తగా కాపాడి సకల కార్యనిర్వహణాభారమును విజయవంతముగా నెరవేర్చిన మీరు బహుధా అభినందనీయులు.

కుంభా:- అదిమా బాధ్యత ప్రభూ!

అప్పర:- (వచ్చి నమస్కరించును) ప్రభువులకు ప్రణామములు.

బాణా:- ఆ! అప్పరాంగనా! ఏదీ నాట్యవిన్యాసముననీ నైపుణ్యము నొక్కవరి తిలకింపజేయుము.

అప్పర:- నాట్యం

// పాట //

వావా:- (నాట్యవిన్యాసము పూర్తి గావించి నమస్కరించుచున్న అచ్చరాంగసను మెచ్చకుంటూ చప్పట్లతో భళా! అప్పురా! భళా! నీ నాట్య విన్యాసములో ఇంతమత్తు, గమ్మత్తు గలదు కనకనే దేవతలందరూ తమ విధులను పైతము విస్మరించి నీ నాట్యవలోకనమున తన్మయులగుచున్నారా!... ఇదిగో ఈ బహుమానమునందుకొని సెలవు తీసుకొనుము... (ఒక హారము వినరగా అందుకొని అప్పుర నిష్క్రమణ) .. మహామంత్రి! ఇంతవరకు శత్రు సర్వేద్యముగా పేరిపాలనము సాగించుచున్న పత్రపర్వులమైన మేము నేడు జగన్నాథులమైనాము. ఈ చతుర్దశ భువనములన్నియు మన పాదార్పణ నిలయములు గావలె. నేటి నుండి విజృంభించుదు... కాలాక్షా! మన కాలకేయ, రక్షాక్ష, ధూమ్రాక్ష, కుంభ, నిశుంభ, జాంభర, శాంభర, దంతవక్ష, మహావక్ష, క్రూరసేన, చీరసేనాది యసురగణాధ్యక్షుల రావించుడు, అధోలోక, భూలోక, సువర్లోక, మహర్లోకాది లోకములన్నియు అక్రమించుడు. మిమ్మెదిరించిన వారిని నుగ్గుమగ్గు గావించుడు.

గీ॥ తరుగుడు తలలను తరుగుడు మౌనులు

హరిచామ జవముల నావకున్న

నరుకుడు చేతులు నరుకుడు భక్తులు

హరిపాద పూజల నావకున్న

చీల్చుడు నాల్కలు చీల్చుడు శిష్టులు

హరినామ కీర్తన లావకున్న

మ్రోదుడు వరుసగమ్రోదుడు మరలను

దెప్పిన పనులెల్ల చేయకున్న

గీ॥ నరసురగరుడోరగులు కిన్నరులు మొదలు

నకల జాతులు మన మాటె నంస్తుతింపి

నన్ను పూజించు మార్గంబు నడవకున్న

ప్రాణములు తీసి వేయుడు వట్టి వట్టి

చుంఛా:- ప్రభూ! ఈ రోజు మీరునూతనోత్సాహాలై యున్నారేమి?

చం॥ సహజ విరోధి విష్ణుని వశంబగుపత్రము నుగ్గుజేసితో

గుహనని మించువాని యొనగూర్చితో కోణపురంబు కావలిన

మహాముదితాత గోల్పడిన మానీత భూగగనంబు లేలితో

సహజముగాని రేతి నిట వంతనమెట్లైన గూడె తెల్పుమా?

బాబా:- కుంభాండా! సకల చరాచర జగత్తును శాసింపజాలువాడు, జనన మరణములులేనివాడు, లయకారుడు, విశేషించి మన యిలవేల్పు, సర్వలోకేశ్వరుడగు పరమేశ్వరుడే స్వయముగా మన నగర ద్వారపాలకుడై రక్షణ గావించుచున్నాడు.

కుంభాం:- ఏమీ! ఆ శంకరుడే ద్వారపాలకుడైనాడా? ప్రభూ! ఇది అలోచించియే చేసితిరా?

బాబా:- కుంభాండా! బాణాసురుడెన్నడును అనాలోచితముగా ప్రవర్తించడు. వెంటనే రణదుందుభులు మ్రోగింపుడు. మన వశముగాకున్న వైకుంఠాది లోకములపై దాడి వెడల వలె. రణములు లేక వా చేతుల రణకండూతి తీరకున్నది.

కుంభాం:- ప్రభూ! సర్వలోకములు మీ వశమైయున్నవి. వైకుంఠమును వదలి నారాయణుడెప్పుడో పారిపోయినాడు. శత్రువేలేని రాజ్యముపై దండయాత్రలేల? అసలు మిమ్మెదిరించువారెవ్వరు?

బాబా:- అ... నాకు యుద్ధము కావలె.... శంకర వరప్రభావ సముపేతోజ్వల ప్రకాశరూపమై, ద్విగుణీకృతోత్సాహ ప్రతిభాయుత్పన్నమై, వీరవిక్రమ వరాక్రమార్పణి కొరకెదురు చూచువా సహస్ర బాహువులు సలుపులు పెట్టుచున్నవి. రణము మహారణము - నాకు రణము కావలె మహారణము కావలె.

నార:- (ప్రవేశిస్తూ) తథాస్తు! తథాస్తు!!

బాబా:- ఎవరది? (చూసి) ఓహో! నారదమునీంద్రులా! ప్రణామములు అసీనులుగండు.

నార:- శుభం భూయాత్

కుంభాం:- బ్రహ్మమానసపుత్రులకు అభివాదములు

నార:- సకల కార్యసిద్ధిరస్తు.

బాబా:- తథాస్తు అని దీవించినారు! రణము సంప్రాప్తించుముముషి!దా

నార:- సంప్రాప్తించకున్నచో నీ పూరకుండువా?

బాబా:- లెన్నలెన్న

కుంభాం:- స్వామీ! మా ప్రభువు పేరు చెప్పినంతనే ప్రతివారు శస్త్రములావల పాణవైచి పాదాక్రాంతులగుచుండగా రణములభించుటెట్లు?

నాచ:- అయిన మరీ మంచిది గదా! రణంబు లేకయే విజయము కలుగుట కన్న కీర్తి యేమున్నది? బాణాసురా! ఇది నీకు లాభదాయకమును, గర్వకారణమును కదా!

బాణా:- మునీంద్రా! అదియేమి గర్వకారణము?

ఉ॥ వారల వీరలన్ సమర పాటవశీలుర సాహసాద్ధతిన్
మారణ హోమముంజరిపి మామక కీర్తిని విస్తరింపగా
దారుణి వీరపుంగవులు తామట మెత్తురుగాని యూరకే
హరుడ నంచనంగ యిల శూరులు మెత్తురే కీర్తికల్లునే?

నాచ:- నీ బాధ వాక్యమైనది. అది తీరునుపాయము బోధించెడ నట్లానర్తువా?

బాణా:- అవశ్యము తెల్పుడు - తెల్పుడు.

నాచ:- నీకు వరంబొసంగిన, ఆ సదాశివునే రణభిక్ష కోరుము.

బాణా:- మునీంద్రా!!

నాచ:- అవును.

గీ॥ వేయి చేతులవాడవు వివిధ సమర
విజయ శీలివి దైతేయ వీరవరుడ
విట్టి నీతోడ పొరార నెవ్వడోవు
శీర్షమునగంగ నొర్చిన శివుడే గాక,

కుంభాం:- నారదమునీంద్రా ఇదేమి బోధ్యము? కులదైవము, పైగా స్వయముగా శోణపురరక్షణకేవచ్చిన శంకరునా యుద్ధమునకాహ్వానించుట?

గీ॥ దానవులనెల్ల కాపాడు ధర్మమూర్తి
ఫాలముననగ్గి కన్నున్ పరమశివుడు
రుద్రమూర్తిగ మారిన రుధిర మొలుక
చావకుండురె శాత్రుల్ నమరమందు

నాచ:- కుంభాందా! శంకరుడు మహావీరుడే కాదనను.... మన బాణాసురుడు మాత్రము తక్కువ వాడా?

చం॥ గెలిచెను నాడు నింద్రు నురగేశు జయించె జగంబులన్నిటిన్
బలమున దేవమానవుల బంటులజేసి గడించె కీర్తియున్
అలయక భక్తిగానమున నాలయకారునె లొంగదీసె, వే
పలుకులికెల బాణురణపాటవ మేమరి మాటలాడెదో

బాబా:- అవును. మనమేల భయపడవలె? ఇప్పటికి శంకరుని భక్తిచే గెలిచితిని. ఇక భండనమున గెలువవలె. అప్పుడే అప్పుడే మన కీర్తి కిరీటమున కలికితురాయి అమరును. కాలాక్షా!

కాలా:- ప్రభూ!

బాబా:- వెళ్ళుము! నగర ద్వారమున కాపున్న శంకరుని నాకడకంపుము. ఆ .. మరల శంకరుడు వచ్చు వరకు నీవే యచ్చట కావలియుండుము.

కాలా:- చిత్తము ప్రభూ! (నిష్క్రమణ)

నార:- బాణాసురా! భటునిచే కబురంపిన భర్గుడు బాధపడునేమి నేను వెళ్ళి నచ్చచెప్పి నీవద్దకు పంపెదను.

బాబా:- ఆ... ఆ... నారదా! నీవిచ్చటనే యుండవలయును. నీ సమక్షముననే శంకరుని సమరమున కాహ్వానించెద.

నార:- బాణాసురా! నేనుండుట యంతశ్రేయస్కరము గాదు.

బాబా:- అదెట్లు?

నార:- నేనే నీకీమార్గమునువదేశించితినిని నాపై కోపింపక పోవడా నందివాహనుడు... కనుక....

బాబా:- అర్థమైనదిలే... నీవు కలహనాటక సూత్రధారివని యాతడెరుంగును గదా!... సరిసరి... వెళ్ళుము... కానీ నారదా! మా రణమహోత్సవమును మాత్రము... ఆకసమునుండయినా తిలకింపుము.

నార:- ఆ... ఆ... నీ సంగతి పూర్తి యగువరకు....

బాబా:- మునీంద్రా?

నార:- అహహ! నీ సంగరము పూర్తియగు వరకు నేనీ పరిసరములలోనే యుండి ఆసాంతము పరికించెదనులెమ్ము....

బాబా:- ఆ... ఇకబోయిరమ్ము

నార:- (పోబోవుచు చివరన) నారాయణ! నారాయణ!! (వెళ్ళును)

బాబా:- నారదా! నారాయణ నారాయణ గాదు బాణాసుర బాణాసుర అనవలె (నారదుని అనుసరిస్తూ తెరలోకిగును- తెరలో) ఏదీ అనుము.

నార:- బాణాసుర! బాణాసుర!!

బాబా:- మరొక్కమారు

నార:- బాణాసుర! బాణాసుర!! బాణాసుర!!!

బాణా:- (నవ్వు)....

కుంభాం:- అయ్యో! నారదుని మాటలు విశ్వసించి మాయలో పడినాడు బాణాసురుడు....

గీ॥ తామొనర్చిన తప్పులే తమను చెఱచు
తామొనర్చిన యొప్పులే తమను గాచు
మంచిచెడులను గూర్చిన నంచితంబు
దైవమునకేల కర్తయె దాల్చుగాని

బాణా:- (ప్రవేశిస్తూ) కుంభాండా! యేమి యోజించుచున్నాడవు?

కుంభాం:- ఏమియూ లేదు ప్రభూ!

బాణా:- అహహ! నీ సంశయము నాకర్థమైనదిలే... నీవేమియు భీతి చెందకుము....

శంక:- (ప్రవేశించి) భక్త బాణాసురా!

బాణా:- దేవదేవా నమస్కారము.

కుంభాం:- భక్త రక్షకా నమోనమః

శంక:- (ఇద్దరినీ ఆశీర్వదిస్తూ) ఇష్టకామ్యార్థ సిద్ధిరస్తు!

బాణా:- అందుకొరకే స్వామీ! మిమ్మిటు పిలువనంపినది.

శంక:- ఏమి నీకు గల కోరిక?

బాణా:- నీలకంఠరా!

ఉ॥ అహవరంగమందున నహస్రభుజంబులధాటి కోర్చియున్
సాహనమేర్పడన్ నమరసారము చూపెడి వారులేక నా
బాహువులెంతయో బలిసె భండన భూమిని నన్నెదిర్చి య
వ్యాపాత లీల సొరగల వాడవు నీ నొకరుండవే హరా!

శంక:- (స్వగతం) ఏమిది? వీని వచనములాశ్చర్యముగా నున్నవి... వీడు నన్ను యుద్ధము చేయుమని కోరడు గదా? (ప్రకాశంగా) బాణాసురా

గీ॥ సంగరము నందు నీ ముందు నమముగాను
అస్రశస్త్రములందున నారి తేరి
నిలువజాలువా డెటలేడు నిజమెగాని
తావకమనంబు ననుగూర్చి తడువనేల

బాణా:- అదియే స్వామీనే చెప్పబోవునది...

ఉ॥ శాత్రవ వీర సంఘ బలశౌర్య పరాక్రమహేతుభూత దృ
జ్ఞాత్ర నిశీధినీ పటల మావలద్రోచి జయంబుగొన్న నా
గాత్రము నింక నీదు యురగాభరణాంచిత గాత్రస్పర్శకున్
పాత్రముజేసి నాతో రణపాటవ మొప్పగ చేయిగల్గువే

శంక:- బాణానురా! ఈ మధ్యకాలంబున నీమనసు వికృతమార్గంబుననే
సయనించుచున్నది.

గీ॥ భక్తి భావంబునకు మెచ్చి భవ్యమతిని
ద్వారపాలకుడను మాటదలపకుండ
నీదు నగరముగాపాడ నిలచినాడ
అట్టినను నేడు పొరాడమనగ దగునె

బాణా:- (నవ్వి) ఏమి చేతును దేవదేవా? నాతో సరితూగి రణంబొనర్చగలవాడవు
వీవాక్కడవే, పోనీ నీకును భీతిగా నున్నచో నీ ప్రమథగణమును,
సురౌప్యమును, అష్టదిక్పాలురను, బ్రహ్మాదిదేవగణములను
సహాయముగా తెచ్చుకొనుము - అప్పుడు నాకు సరితూగగలవు. కయ్యము
వియ్యము నములతో నలువవలెగదా!

శంక:- ఓరీ తామస గుణాధమా!

బాణా:- శంకరా!

శంక:- నికృష్టుడవైన నీతో యుద్ధమొనరింప యిందరి సహాయము కావలెనా?
నా భక్తుని నేనే వధించుటకు మనసొప్పుకగానీ లేనిచో క్షణకాలమున నిన్ను
నీ శోణపురమును పాలనేత్రాగ్నిచ్ఛటల భస్మీపటలము గావింపగలను.
ధూర్జడా నీవు యుద్ధమునే కోరితివి గాన.

గీ॥ నీదు కేతన మెప్పుడు నేలబడునా
అప్పుడె చేతులబరుపును నణగునట్లు
నాకు నముడగు వానితోనయముగాను
నంగరంబొనగూడునో చవలచిత్ర
(శంకరుడు వేగముగా నిష్క్రమించును)

బాణా:- అహహహ! కోపించినను శంకరుడు మంచినరమే ప్రసాదించినాడు.
శంకరునితోనైనేమి! అతని యంతటి వానితోనైనేమి? నాకు కావలసినది
యుద్ధము. అ.. యుద్ధమే... అమాత్యా జాగ్రత్తగా గమనించుడు ఏమరక
కావుంచుడు.. మన కేతన మెప్పుడు కూలునో అప్పుడే రణము -
మహారణము - అహహ - రణము - మహారణము.

కాలా:- ప్రభూ! ప్రభూ! కొంపమునిగింది.

బాబా:- అ! అప్పుడే కేతనము పతనమైనదా?

కాలా:- అదిగాదు ప్రభూ!

బాబా:- ఊ... మరేది?

కాలా:- ఇప్పుడే తెలిసింది. ఎట్లానో కనిపెట్టాను ఇట్లాగవుతుందనుకోలేదు. కన్నుచెదరకుండా కాపలా కాస్తూనే వున్నాను.

కుంభాం:- నీవాచాలతనాని అనలు సంగతేమో తెలుపరా!

కాలా:- తెలుపుతాను తెలుపుతాను... కానీ....

బాబా:- కాలాక్షా! భీతిచెందక జరిగిన విషయము వివరింపుము.

కాలా:- ప్రభూ! తమరే రక్షించాలి.

చం॥ అలయక మీదు పుత్రికను నంతిపురంబును దాటకుండగన్
తలపగ లోని కేరికి నతంబు ప్రవేశము కల్గకుండగన్
తెలివిగ కాచుకొంటిమి తుదిన్ గన చిత్రము జగ్గెనో ప్రభూ
తెలియగ నేరమయ్య సుదతీమణి గర్భము దాల్చెనెట్టులో

బాబా:- కాలాక్షా... (కొంపమున మీదికురుకును కుంభాండు డడ్డునచ్చి)

కుంభాం:- ప్రభూ క్షణమోపిక పట్టుడు... అనలు విషయమేమో విచారితము

బాబా:- ఊ...

కుంభాం:- కాలాక్షా! వెనుక ముందులలోచింపకుండా మాట్లాడుచున్నావు. నీ కీ విషయమెట్లు తెలిసెను.

కాలా:- మంత్రిగారూ! తమ కూతురు చిత్రరేఖమ్మగారు అంతఃపురం నుండి ఆరాటంగా వెళ్తు కంగారున అనలు విషయం బయట పెట్టింది. ఆ మాట విని ఇటు పరుగెత్తుకొచ్చాను. నన్ను రక్షించాలి.

బాబా:- ఓరీ అనందర్థ ప్రలాపీ నీవు చెప్పినదనత్యమైనచో జరుగునదేమో తెలియునా?

కుంభాం:- ప్రభూ! ప్రశాంతంగా ఉండండి. ఈ మధ్య అంతఃపురములో నరసంచారమున్నట్లు అనుమానమువచ్చినది అదే ఇప్పుడు నిజమైనది.

బాబా:- అట్లైన యేలనుపేక్షించితిరి?

కుంభాం:- అది యువరాణి గారి అంతఃపురము. అచ్చట వెళుకుటకు ననుమతేలేదు. పైగా మీరు నగరమునలేరు. ఏమి చేయవలయునో తోచక బయటి నుండియే అంతఃపురమును అతి జాగ్రత్తగా కాచుకొని యున్నాము. కానీ జరుగరానిది జరిగిపోయినది. మేము క్షంతవ్యులము ప్రభూ!

బాబా:- క్షమాపణలతో శార్యము సానుకూలము కాదు. మంత్రివర్యా దోషులను శిక్షింపవలె.

కుంభాం:- ప్రభూ! యువరాణి గారు తన కు తగిన వానిని తప్ప ఇతరులనపేక్షించునా?....

గీ॥ ఉచిత మార్గము తెలిసిన యువను మీరు
తప్పు పట్టెడు ముందుగ తవన వీడి
ఆమె యభిమత మేమిటో యడుగదగును
బాల బేలనరాదామె బాణువుత్ర

బాబా:- అమాత్యా! ఇక విచారించవనిలేదు. చతుర్దశ భువన విజేతనై సృష్టి స్థితిలయంబులకధినేతగా భాసిల్లవలెనన్న నా బృహత్పూజాళికకే విఘాతము జరిగినది. నాయున్నతికవరోధ మగుచున్న యీ సంఘటనను పేక్షింపరాదు. మనుజాంగనలు రాక్షసపరిగ్రహీతలగుట జరుగవచ్చును. గాని - రాక్షసాంగనను ఒక మనుజుడు చేపట్టుట.... అవమానము - దుర్భరావమానము. నా సహస్రబాహుదర్శమెరుగక నరసురగరుడోరగులు సైతము కన్నెత్తి చూడసాహసించని నా అంతః పురమును ప్రవేశించిన అనరాధముని తక్షణమే శిక్షింపవలయును. కాలాక్షా - వెళ్ళుము. అంతఃపురమును శోధించి, అనరాధముని పట్టి బంధించి నా పాదములచెంత పడవేయుము. వెళ్ళుము.

కాలా:- చిత్తము ప్రభూ (వెళ్ళును)

బాబా:- మంత్రివర్యా! అనరాధముని విచారించి శిక్షింప సన్నాహములు గావింపుడు (నిష్క్రమణ)

కుంభాం:- అంతా విచిత్రముగానున్నది. అన్నీ దుర్నిమిత్తములే దోచుచున్నవి. ఈ దానవ వంశమంతరించు నమయమో.... బాణు వినాశమో సమీపించుచున్నట్లున్నది.

గీ॥ జగములన్నింటి యందున జయముగాంచి
భర్గుమెప్పించి మించిన భవ్యయశుడు
కార్యమొంచక శంకరు కదన మడిగె
శకునములు ప్రతికూలమై చనగనుండె

హా! అంతా దైవలీల.....

త్పతీయాంకము - రెండవ రంగము

(ఉద్యానవనంలో ఉషానిరుద్ధుల పాట)

- అని:- ఇరులసిరులు దొరలు కురుల రాణీ
కులుకులొలుకు పలుకుల అలివేణీ || ఇరుల ||
- ఉష:- మారుతూపురూపుమాపు రాజా
తలవున వలపులు చిలికిన భోజా || మారు ||
- చరణం:అని:- మనసుదోచి ప్రియుని గెలిచినావు
మరులు గొలిపి ఇంటనిలిపినావు
- ఉష:- మదనకేళి నన్ను తనిపినావు
నా కడుపు పండు భాగ్యమిచ్చినావు || ఇరుల || మారు ||
- చరణం:2:అని:- అమర సుఖముబందించిన బాలా
నాతోడరాగదే జాలమేలా
- ఉష:- పూర్ణఫలము పొందనిండు స్వామీ
మీ ప్రాణమగుదు నిదే నా స్వామీ || ఇరుల || మారు ||

///

- అని:- దేవీ నీ సౌందర్యము దినదినప్రవర్ధమానమగుచున్నది సుమా
- ఉష:- అంతటి సౌందర్యవతినా నేను
- అని:- అవును... చూడు
- గీ: తళుకులీను నీ బెక్కుటద్దంబు లతివ
రాగమొలికించునధరాలు రమణి నీవి
హంసనడలించు నడకలు నమరెనీకు
మరులు గొల్పెడు నీమేనిమవ్వ మబల
- ఉష:- చాలులెందు... మీరెంత సుందరులో తెలియక నన్ను వర్జించుచున్నారు.
- గీ: కలువల మదమడంగు మీకనుల గాంచ
వసిడి కందును మీ మేని పసిమిచూడ
సింహ మడలును మీకటి శ్రీని గనిన
మరులు గొందురు మిముగాంచి మగువలెల్ల

అవి:- అందుచేతనే కాబోలు నీవు నాపట్ల మరులుగున్నది?

ఉష:- ఇంకా చెప్పనల... కానీ ఇంతటి సౌందర్యమును శృంగార రసతరంగిణిగా పేరుగాంచిన ద్వారకలోని యువతీమణులెంత జాజ్ఞుకొనినారోయని...

అవి:- నీ ఆలోచన - చెప్పమందువా?

ఉష:- చెప్పుడు

అవి:- చెప్పిన పిదప మొగము మాడ్చుకొనవు గదా?

ఉష:- అంతటియవనరమేమీ లేదు. చెప్పుడు.

అవి:- గీ|| కనుగొనల నను జూచుచు కలవరమున
వడతు లభరచాలనమున పలుకరించి
అతివ లానందభాషము లర్థమిచ్చి
భావములె హారములు జేసి ద్రస్తుతింతు

ఉష:- ఛీ... పొండు

అవి:- అదిగో.... చెప్పమనినావు చెప్పిన పిదప పొమ్మనుచున్నావు ఎచ్చటికి పొమ్మందువు... ఆ ద్వారకకేనా?

ఉష:- అ.. అ... పోయెదరు పోయెదరు. ఇకముందు మిమ్ము దెచ్చుటకు పూర్వము వలె మా చెలియవనరము లేదు. ఇదిగో పుట్టబోవు మీ పుత్రరత్నమే మిమ్ము చెవిపట్టి తీసుకురాగలడు.

అవి:- అవునులే ఇకముందు నా కన్నా వాడేసేకెక్కువ కాగలడు.

ఉష:- లేదు లేదు... నా ప్రాణమయిన మీ తర్వాతనే నాకేవరైనా!

అవి:- దేవీ! నాకా విషయము తెలియకనా? పరిహాసమునకట్లంటిని.... ఇప్పటికైనను మన విషయము నీ తండ్రిగారి కెరిగించుట యుక్తము.

ఉష:- అమ్మో మా తండ్రికే... ఇంకేమైనా యున్నదా? మీకేదైనా కీడానరించిన....

అవి:- చెలీ నాకేదో కీడుజరుగునని, ఎవరో కీడార్పగలరని భావించి భయపడకుము. నన్నెవ్వరిగా భావించితివి?

గీ|| శౌరిమనుమడ ప్రాద్యుమ్న పూరవరుడ
బాణుడన్నంత వెఱుకునె? భండనమున
గీటుడంచయు రణభూమి గెంటగలను
బాల యీ లీల నీవేల బేలవగుదు?

- ఉష:- ఏమో! ఇప్పటికే నా గర్భధారణమును గూర్చి అంతఃపుర పరిచారికలు చెప్పలు కొరుకుకొనుచున్నారు. మా తండ్రికి సంగతి తెలిసినచో... యేమి జరుగునో - ఊహించలేను.
- అని:- ఉష! ఈ రోజు కాకున్న రేపాకనాటికీ విషయము బహిర్గతము గాక మానదు. కనుక దైర్యమువహించి నీవే న్యయముగా నీతండ్రి కెరిగింపుము. అంతయు సవ్యముగా జరుగును. (తెరలో నుండే అరుస్తూ కాలాక్షుడు ప్రవేశం)
- కాలా:- ఎక్కడ ఆనరుడెక్కడ? వాడినిప్పుడే పట్టి పల్లారుస్తాను (ప్రవేశం) ఎక్కడ (అనిరుద్దుజూసి) ఎవడవురానీవు? కఱకుకత్తివట్టినోన్ని కాలయముని మించినోన్ని ఈ కాలాక్షుని కన్నుగప్పి లోనికి రావడానికి నీకెన్ని గుండెలా? నిన్నిప్పుడే ఈ కఱకుకత్తితో చీల్చి ముక్కలుముక్కలుచేస్తాను.
- ఉష:- వలదు! వారినేమియు అనవలదు.
- అని:- చెలీ! ఏలభయపడెదవు మొఱిగెడు కుక్కలెప్పుడవను కఱువవని వినియుండలేదా? ఈ గ్రామ సింహమునకేల భయపడవలె?
- కాలా:- అ! ఏమంటివిరా మానవా? నేను గ్రామ సింహాన్నా! నా పరాక్రమము నీకేమి తెలియునురా? మా బాబాసుర ప్రభువుగారు యుద్ధానికి వెళ్ళినప్పుడు అయన కూర్చే ఏనుగుల్నీ, పీనుగుల్నీ రాత్రిపూట కూర్చొని నుమ్మగా భొంచేసి (భ్రైవు) అక్కడే గుఱ్ఱపెట్టి నిద్రపోయే వాన్ని, ఆ నా గుఱ్ఱువిని శవాలు సైతం ఎగిరిగంటేసి పాతీసోయేవి తెలుసా?
- అని:- అ! అ! కనిపించుచునే యున్నది నీ పరాక్రమము... కానీ ఎందులకు వచ్చినాడవు?
- కాలా:- ఏమిటి? ఎందుకొచ్చావని నేను నిన్నడగాల్సిన మాట నువ్వేనన్నదుగుతున్నావా? అసలింతకూ నీకు బతకాలనుందా? ఉంటే మర్యాదగా తప్పిప్పుకొని, చెంపలేనుకొని నా వెంటరా.
- అని:- నా సంగతేమియోగాని నీ కుండెనా?
- కాలా:- ఏమిటి!
- అని:- బ్రతుకవలయునను ఆశ.
- కాలా:- అ! ఇకలాభం లేదు. నిన్ను బతుకనియ్యను. పొడిచేస్తాను. నరికేస్తాను. చీల్చేస్తాను. చంపేస్తాను.

ఉష:- కాలాక్షా! ఎవరితో మాట్లాడుచుంటివో ఎరుగుదువా? మా నాన్నగారితో చెప్పిన....

కాలా:- అహహ! (నవ్వు) చెప్పండి! మీ తండ్రిగారే వీన్ని పట్టికొట్టి కాళ్ళు చేతులు కట్టి తన కాళ్ళముందు వడేయమని నన్ను పంపించాడు. అగ్గిమీద గుగ్గిలంలా మండిపడుతున్నాడు.

ఉష:- నాయనగారికీ విషయము తెలిసెనన్నమాట.

అని:- ఉషా! భయపడకుము. ఓరీ రాక్షసాధమా నీవేగి నీప్రభువునే రమ్మనుము పొమ్ము.

కాలా:- నీ బోటి వానితో యుద్ధము చేయుటకు మా ప్రభువు రావలయునా?

గీ॥ కాళికమ్మను పూజించికత్తి బట్టి!
కదనమందున నిలిచిన కాల యముని
మించిపోయెడు కాలాక్షు నొంచగలవె?
మానవుడ! నీదు బ్రతుకింక మానీపోయె.

కాచుకో.... (కత్తితో కొట్టబోగా రెండు మూడు మార్లు తప్పించుకున్న అనిరుద్ధుడు వానిచేయి మెలిత్రిప్పి కత్తి క్రిందపడవైచును)

అని:- (వానిని పడద్రోచి పైన కాలుంచి) ఒరేయో! నీ ప్రభువుతో నామాటగా నిట్లు చెప్పుము.

ఉ॥ సంగర రంగమందు శరనంజనితోజ్వల తీవ్రతన, నము
త్తుంగ తరంగ మొడ్డారని త్రుళ్ళి నివర్తనమైన భంగి క్షు
ద్రాంగ తురంగ యుక్త చతురంగ బలమ్ములు కృంగవేడ్చు నీ
ముంగట పెండ్లియాడెదను మోహన మూర్తి సుషోమియాంగనన్
(లేవీ వానిని ఒక్క తావుతో బయటపడవేస్తాడు)

ఉష:- స్వామీ! మానాయనగారెట్టి ఆపద తలపెట్టునో? మా చెలిని పిలిపించి యోగవిద్యచే మిమ్ము ద్వారకకు పంపించెదను.

అని:- ఉషా! మీ తండ్రి పరాక్రమమును గూడా పరికించెద రానిమ్ము.

ఉష:- అటులగాదు స్వామీ! నా మాటలాలింపుడు సర్వలోకముల జయించిన మా తండ్రితో సమరము మంచిది గాదు.

అని:- ఉషా! ఇంత వరకు వచ్చిన పిదప వెనుదిరుగుట వీరలక్షణము కాదు. విజయమో వీరస్వర్గమో...

ఉష:- (అనిరుద్ధుని నోటికి తన హస్తమడ్చుంచి) అమంగళము ప్రతిహతమగుగాక.

బాబా:- (తెరలోనుండే) ఎవడురా? ఎవడురా? ఎవడురా నా భటుని మర్దించినది? (వచ్చి) ఎక్కడ? ఆనరాధముడెక్కడ?

అని:- ఇచ్చటనే మామా! నీయల్లుడిచ్చటనేయున్నాడు.

బాబా:- ఛీ! భ్రష్ట! మరొక్కమారా మాటయన్నదో నీనాలుక వేయి చీలికలు చేసెదను. నీవటరా నా అల్లుడవు? నేనింటలేని సమయమున - రహస్యముగనంతః పురమున ప్రవేశించి, నా కుమార్తె నేమార్చి, అడుదానివలె దాగిన నీకా అర్హత యెట్లబ్బునురా? ఇంతకూ నేనెవ్వడనో ఎరుగుదువా?

ఉ॥ బాబుడనేను దేవతల పాలిటి కాలయముండనై నదా
ప్రాణములూడ్చితిన్ సమర రంగమునందున ధీరతన్, జగ
త్రాణుడ నేనె, శంకరుని రాజసమొప్పుగ బంటు చేసితిన్
ప్రాణము నిల్పునే సమర పాటవశీలిని నన్ను దాకినన్

అని:- మరినేనెవ్వడనో ఎరుగుదువా?

గీ॥ కృష్ణదేవుని మనుమడ వృష్టికులుడ
వరగ వ్రదుల్గుమ్మ తనయుడ బలయుతుండ
వీరు డనిరుద్ధుడనగ నే జేరుబడితి
సమరరంగాన ననుదాక సాధ్యమగునె?

బాబా:- ఏమేమీ? అమాయలమారి కృష్ణుని మనుమడనా! అందులకే కాబోలు దొంగతనముగా కన్యలనెత్తుకొని బోవుట యాతనికిని దొంగతనముగా కన్యాంతఃపురమున మనలుటనీకును అలవడినది.

అని:- అనాదా రుక్మిణీదేవి ప్రార్థన చేతనే కృష్ణ ప్రభువామెనాదరించినాడు. ఈనాడీ ఉషాదేవి అభ్యర్థనముననే యీ అనిరుద్ధుడిందున్నాడు.

బాబా:- ఓరీ వాచాలా! ఇంకనూ నా ముందు మాయమాటలాడ సాహసించుపటరా? నిన్నిదే మదీయబాహుప్రహారంబున ముద్దగావించి ద్వారకలోపడునట్లు విసరివైతును.... ఈ... లేదు లేదు... నిన్ను నిర్జీవముగానైననూ మీవారి చెంతకు చేరనివ్వరాదు... కాళికాదేవికి బలింబుత్తను, నరమేధముగావించును.

ఉష:- (అనిరుద్ధుని మీదకు రాబోవుచున్న తండ్రికి అడ్డువచ్చి) జనకా క్షమింపుడు. వారితప్పేమియు లేదు. నేనే స్వప్నమున గాంచి యోగవిద్యా ప్రభావమున ద్వారక నుండి తెప్పించితిని.

- బాబా:- ఛీ! కులపాంసనీ! ... కన్నమమకారము గారాబము చేయ నీవంతకు తెగింతువని ఎఱుగవైతిని.. పామ్మావలకు.. (త్రోయును)
- అవి:- బాబాసురా! అర్ధరహితముగా అబలపై చేయిచేసుకున్న నిన్నిక ఉపేక్షింపను.
- ఉష:- మీరైననూ శాంతింపుడు. మా తండ్రిగారి నెట్లో బ్రతిమాలుకొందును.
- అవి:- ఉషా! ఇంకానీకీ మమకారమేల? తొలగుము. నేటితో యీ బాబాసురుని బండారము పటాపంచలుగావలె (ఖడ్గమందుకొనును)
- బాబా:- ధూర్జుడా రమ్ము... (ఇరువురూ యుద్ధం చేస్తూ తెరలోని కెళ్తారు. ఉష ఆత్రంగా చూస్తూంటుంది. అనిరుద్దుడు విసురున బయట వడి పోవును బాణుడతనిపై పాదము మోపి) అహహా! అహహా! కాలాక్షా!
- కాలా:- ప్రభూ! (వచ్చును)
- బాబా:- ఈ ధూర్జుని బంధింపుము కాళికాదేవికి బలియిత్తము.
- కాలా:- చిత్తము (అనిరుద్దుని బంధించి తీసుకెళ్ళును.)
- ఉష:- తండ్రి! వారివేమియు చేయకుడు... మీ కూతురుముఖము చూచియైనను విడిచివుచ్చుడు. పుట్టబోవు మీ మనుమని తండ్రి లేనివానిచేయకుడు. (బాణుని పాదములపై బడును)
- బాబా:- ఛీ కులకళంకినీ! (పాదముతో త్రోచివైచి) పవిత్రశీల సౌభాగ్యంబున పరిధవిల్లు బాబాసురు వంశమునే కళంకీ భూతము గావించిన నీ మాట విందునా? సంకరజాతుడైన ఆ పుట్టబోవు బాలుని మాత్రము రేపు బ్రతుకనిత్తునా? నిన్నును ఖండఖండములు గావింపవలె! (మీదకు పోయి అగి) కానీ! కూతురువన్న మమకారముచే నిను వధింప చేతులు రాకున్నవి. నీవీ యంతఃపురముననే బందీవిగా నుండుము... ఓరి పైనికులారా! ఈమె యువరాణియని భావింపక నేటి నుండి గృహ నిర్బంధమున నుంచుడు... ఎవరును యీమెను దర్శింపరాదు. ఆ... ఛీ! పాతకీ! (అసహ్యించుకొని వేగముగా వెళ్ళును)
- ఉష:- అయ్యో దైవమా! చివరికి నాజీవితమెట్లుమారినది. హా ప్రాణప్రియా అనిరుద్ధా! (మూర్ఛిల్లును)

/// తెర ///

చతుర్థాంకము - మొదటిరంగము

(కృష్ణమందిరము - కృష్ణుడు వేణుగానమున నుండగా బలరామ ప్రవేశం)

బల:- (వస్తూ) కృష్ణా! కృష్ణా!! తమ్ముడా గోపాల కృష్ణా!!!

కృష్ణ:- అగ్రజాలకు అభివాదములు - అసీనులు గండు.

బల:- (కూర్చొని) అనిరుద్ధు వెదుకబోయిన మన సాత్యకి మొదలుగాగల యాదవ ప్రముఖులింకను రాలేదేమి?

కృష్ణ:- నేనును అనిరుద్ధుని గూర్చియే ఆలోచించుచున్నాను. మనవారెట్లైనను వానిజాడ తెలుసుకొని యెవత్తురు. మీరు విచారింపకుడు.

బల:- కృష్ణా! నాకెందునో మనసు ఆరాటపడుచున్నది. నీవు విషయమెరిగియు దాచి యుంచినావేమో యని సుంతయనుమానము కలుగుచున్నది.

కృష్ణ:- (లేచి) అగ్రజా! అట్లేల తలంచెదరు. అనిరుద్ధుని వరాక్రమ సంవత్తి యెరిగియున్నవాడనగుటచే భయములేదనుచుంటిని.. (దూరంగా వింగిలోకి చూస్తూ)... అదిగో మన సాత్యకివచ్చుచునే యున్నాడు.

సాత్య:- అగ్రజాలకు అభివాదములు (ప్రవేశిస్తూనే)

బల:- సాత్యకి! రమ్ము! నీరాక కొరకే ఎదురుచూచుచున్నాము. అనిరుద్ధు జాడ తెలిసినా?

కృ:- అగ్రజా! (వారించి కూర్చొనిమవిసైగజేసి - సాత్యకిని కూర్చొన బెట్టి తర్వాత) తమ్ముడా! ఇప్పుడు చెప్పు. ఎందెందు వెదకినారు? అనిరుద్ధుడెందున్నాడు.

సాత్య:- సోదరులారా! సైన్యయుతముగా వెళ్ళి అనేక ప్రదేశముల పరిశీలించితిమి.

గీ॥ తిరిగినారము గాలియుబొరని యట్టి
చోటులందున యెంతయు సొలసినాము
సూర్యచంద్రుల కాంతులు జొరని బోట
చూడబోవగ మనవాని జాడలేదు

బల:- ఏమీ! అనిరుద్ధుని జాడయే తెలియలేదా? ఏమి యీ వైపరీత్యము శతనవాసానేక వీరవరుల నెక్కుటికయ్యంబున నొక్కమ్మడి నుక్కడంపజాలు వీరవరేణ్యుడైన యనిరుద్ధుడు మాయమగుటయే చిత్రము ఎంతవెదకినను కనరాక పోవుట చిత్రాతిచిత్రము.

కృ:- అగ్రజా! ఎచ్చటనున్నను మన అనిరుద్ధునకెట్టి భయము లేదని నామనము చెప్పుచున్నది. కానీ ఇందరముండియు ఒక్క బాలుని జాడ తెలియలేక పొవుట బాధగా నున్నది.

సాత్య:- సోదరా!

గీ॥ చింతతోడ విచారము చేయుదురని
మరలనొకమారు మిముజూచి మరలదలచి
వచ్చినారము మేమిటు వారి జాక్ష
అజ్ఞయిండు వెదుకబోడు మతిరయమున.

బల:- సాత్యకి! మానవసామ్రాజ్యములందేగాదు, దానవరాజ్యములందు గూడా గాలింపుడు. భూవలయమునందొక్కయంగుళమేనియు వదలరాదు.
(తెరలో... ప్రభూ! నారదమహర్షి వేంచేసి యున్నారు.)

బల:- నారదమహర్షియా! సాత్యకి నీవెదురేగి నారద మునీంద్రుని సాదరముగా తోడ్కొనిరమ్ము.

సాత్య:- అటులనే (వెళ్ళును)

బల:- కృష్ణా! నారదమునీంద్రులు మంచి నమయమునకే వచ్చినారు. త్రిలోక సంచారియగునీతనికేమైనా మన అనిరుద్ధుని జాడ తెలియునేమో?

కృ:- రానిండు విచారితము.

నార:- (సాత్యకితో వచ్చి) నారాయణ! నారాయణ!!

బల:- సురమౌనులకు ప్రణామములు.

కృ:- బ్రహ్మమానవ పుత్రులకు అభివందనములు.

చం॥ వరమ మునీంద్ర చంద్ర తమపాదనరోజరజంబు సోకినన్
నరసుర యక్షకిన్నరులు నాగులికెందరొ దాన వోత్తముల్
తరతమ భేదమేల మరి తామొనరించిన పుణ్యమెట్టిదో
దురితములన్నిపొయి పరితోష సుఖంబులు శ్రీలుపొందరే
(కూర్చోబెడతాడు - నారదుడు కూర్చొని)

నార:- మీ అందరి ఆదరణయే సురమౌనికి పదివేలు. గోపాలకృష్ణా.

గీ॥ కుశలమే యదునందన కువలయమున
బ్రాతృనుతపోత్రతతియును భామినులును
చెలులు చుట్టముల్ భృత్యులు సేమమొప్పు
మిమ్ము సేవించు మండిరే మేలుగాను

కృ:- ఆహా మీ దయవలన కుశలమే.....

గీ॥ బ్రహ్మమానన పుత్రులు భక్తవరులు
మీ అనుగ్రహముకతన మేలు గాక
అన్య మెట్లనగూడు నీయవని యందు
మీకు తెలియనిదేది యీ లోకమందు.

బల:- నారదమునీంద్రా! మా కుశలమునకేమిగాని.... ఇప్పుడు మాకు గడ్డు
నమన్య యెదురైనది. ఒకరోజు రాత్రికిరాత్రే మా అనిరుద్ధుడు
కనిపించకుండా మాయమైనాడు. అనమాన శౌర్యవరాక్రమోపేతుడగు
అతడేమయ్యెనాయని మా ఆరాటము.

మ॥ సురమౌనీ యనిరుద్ధు డెందరిగెన్ నుంతైనవేనేరకన్
తెరవున్ గానగ పంచితెందరిన్ యేదిక్కున్ విడన్ జాలకన్
మరినాకెటికొ జాడలేదకట యేమాయావి పన్నాగమో
అరయన్ మార్గము దెల్పి తామికను మాకానందమున్ గూర్చుడీ

పాత్య:- సురమునీంద్రా!

గీ॥ వెదుకదగు నన్నితావుల వెదకినాము
కానరాడేమి బోధ్యము కనులుగాచె
మదన తనయుని కనుగొను మార్గమెదియొ
యెఱుగ బలుకుము దేవమునీంద్రచంద్ర

కృ:- నారదమునీంద్రా!

చం॥ మనమున చింతలేదు మరిమాయనిరుద్ధు గురించి సంయమీ !
ఘనులగు యెందరో భటుల కన్నులుగప్పి కుమారుచేకొనన్
ఘనతర శోభతో చెలగు కాంచన పీఠమునొప్పియున్న మ
మృతఘ శిరంబుదన్ని మణినన్ముడు చేకొనెనంచు గుండెదన్

నార॥ అయినచో అనిరుద్ధుని గురించిన నమాచారము మీకింకను
తెలియదనినమాట. అనలావిషయపూర్వాపరములవెరిగింత మనియేనే
వచ్చినది.

గీ॥ శోణపుర యువరాణి సుశోభితాంగి
అయుషాకాంత యుల్లంబునలర స్వప్న
మందు ననిరుద్ధు చేవట్ట నతివ గోరి
యోగ విద్యచె రావించె యొప్పిదముగ

- బల:- ఏమేమీ! ఇంతకు మా అనిరుద్ధు మాయముగావించినది ఒక అబలయా?
ఔరా! విధివైపరీత్యము!!
- కృ:- అట్లయిన మా అనిరుద్ధు డుపాకుమారి యంతఃపురమున క్షేమముగా
నున్నాడు గదా?
- నార:- అఆ... కొంతకాలముపానిరుద్ధులు యేవ్వరికంట పడక అంతః
పురముననే సంచరించిరి. ఇంతలోనామె గర్భముదాల్చినది. కైలాస నాథుని
తన ద్వారపాలకునిగా గొనివచ్చిన బాణాసురనకీ విషయము తెలిసినది.
- కృ:- బాణుడు కైలాసనాథువే తన ద్వారపాలకునిగా తెచ్చినాడా?
- నార:- అ! అదియొక గాఢ! భర్షుని తాండవకేళికి సంగీత సాహిత్యముల జోడించి,
అతని మెప్పించి ఈ వింతవరము పొందినాడు బాణుడు.
- బల:- సరిసరి - “వినాశకాలే విపరీత బుద్ధి” ... ఆ తరువాత
- నార:- తన కూతురు ఒకనరుని ద్వారా గర్భవతియైనదని యెరిగిన బాణుడుగ్రుడై
భటులనంపి వాని బంధింపుడనియె
- సాత్య:- మా అనిరుద్ధున కదియొక లెక్కయా? వారిని నుగ్గునుగ్గు
గావించియుండును.
- నార:- సాత్యకీ! బాగుగా చెప్పితివి అట్లు జరుగుటచే భంగపడిన బాణుడు తానే
స్వయముగా అనిరుద్ధునెదుర్కొని ఘోర సంగ్రామమొనరించి తుదకు
అనిరుద్ధుని బంధించినాడు.
- బల:- ఏమేమీ? మా అనిరుద్ధుడు బంధింపబడినాడా? అంతటి
వరాక్రమోపేతుడా ఆ బాణుడు? ఇక ఉపేక్షింపరాదు. సాత్యకీ!
రణదుందుభులు మ్రోగించుడు శోణపురమును శోణితపురము గావించి
అనిరుద్ధుతెత్తును.
- కృ:- అగ్రజా! ముందుగా మనమొక రాయబారిని పంపిన బాగుండునేమో!
- బల:- కృష్ణా!
- గీ॥ మనల నెల్లర యుక్తిచే మాయజేసి
అకట యనిరుద్ధు గొనిపోయి నట్టి నీచు
బంధుయుతముగ ప్రందింప వలెను గాని
రాయబారములంపించు రభస యేల
- కృ:- మీరనునది నిజమే యైనను బాలునెత్తుకొనిపోయినది ఉపగాని బాణుడు
కాదుగదా

బల:- అట్లైన తనకూతురు తప్పిదమునకు అనిరుద్ధునేల బంధింపవలె?

సాత్య:- సోదరులారా! మన చర్చలతో కాలయాపన జేసినచో

గీ॥ దుర్మదాంధుడు దానవ ధూర్జడకట
బాలుననిరుద్ధు నొక్కని బందిజేసి
ఆవదలోగల్గ జేయునో యజ్ఞనాభ
అమృతమైనను విషమగు నాలపింప.

నార:- సాత్యకీ నీవస్తుంతయు జరుగబోయినది. ఉగ్రుడైన బాణుడు అనిరుద్ధుని కాళికకు బలియివ్వనుంకించగా మంత్రి కుంభాండుడడ్డుపడి సమగ్ర విచారణ పిదప శిక్ష నిర్ణయింతమని నచ్చుచెప్పి చెఱసాలయందుంచినాడు.

బల:- అయిన నికనుపేక్షింపవీలు లేదు. శోణపురముపై దాడి వెడలుటయే తక్షణ కర్తవ్యము.

నార:- అది మాత్రమంత సులభమా బలరామా? శోణపురము శివరక్షితమగు నగరము.

శా॥ బాణుండక్కట యుద్ధవిశ్రుత మహాబాహులండు శుంభధ్గదా
పాణీ నిర్జిత దేవలోకపతియో పాకారిబంధించె శ
ర్వాణ వల్లభు బంటుచేసి ఘనుడై రాణించె సంగ్రామపా
రీణుండో సురవైరి వానిగెలువన్ శ్రీనాథుకే కష్టమో.

బల:- నారదా! బాణుడెంతటి వరక్రమోపేతుడైన నేమి? నేను ప్రకటాటోపాట్టవోనంబున సంగ్రామ క్షోణింబ్రవేశించి.

చం॥ హలము ధరించి సంగర మహావని జొచ్చి రణంబు నల్పుచున్
తలలు పగిల్చి బాహువుల తామర తంపరగాగ్రదుంచుచున్
కలవర పాటుచే పరులు కాలుభయంబున బాణుచుండగా
బలమున ధ్వంధ్య యుద్ధమున పాపిని బాణుని బందిచేయనే

నార:- నీవంతటి పరాక్రమశాలివే కాదనను.. బాణాసురునగరమునకు ఆఫాలాక్షుడే రక్షకుడు. ముందాతని జయించవలె.

కృ:- అవునవును. అగ్రజా! అప్పట్టున మనమొక పూహము పన్నవలె. ఆ పరమేశ్వరుని తొలుతనేనెదుర్కొని ఎత్తైనను మూర్ఖము గావించెదను. తక్షణమే మీరు సైన్యసమేతముగా నగరముచొచ్చి రాక్షస సైన్యము నెదుర్కొనుడు. అపై బాణుని భరతము నేను బట్టెదను.

బల:- ఈ పూహము చక్కగా నున్నది. కృష్ణా!

గీ॥ బాణుగీణునిమడియింప, ఫాలనేత్రు
సంగరంబున లేకుండ సాగనంప
బాలుననిరుద్ధుగైకొని బాణుపురము
నట్ట నడియేట ముంచెద నలిననాభ.

నార:- బాగు బాగు అప్పుడు నాకును తృప్తిగా నుండును.

కృ:- కలహభోక్తవు. కడుపునిండునులెమ్ము.

బల:- సౌత్యకీ! యుద్ధ ప్రయత్నము లారభింపుడు. మన ప్రద్యుమ్ననకీ
విషయము నెరింగించి అతనిని ద్వారకా నగర రక్షణ కొఱిచుటనే
యుండుమని మాయాజ్ఞగా తెల్పుము.

సాత్య:- అజ్ఞ! ప్రద్యుమ్ననకు మీ యానతి తెలిపి

గీ॥ యాదవాన్వయ వీరుల ననఘమతుల
నేనె స్వయముగ ముందుండి నేర్పుమీర
శోణపురమును జేరెడి బొప్పునరసి
పరువులెత్తింతు బాణుని పురముజొత్తు.

బల:- భళా! తమ్ముడా భళా!! రథ, గజ, తురగ, పదాతిదళంబులతో, వివిధాయుధ
పాణులై శత్రునిర్దళన భీకర గర్జారవంబులెసగ, రాక్షసహృదయ కంపంబులు
రహించునట్లు, భూనభోంతరాశముల మనకీర్తిగానములు ధ్వనించునట్లు
భేరీని నాదంబులు చెలంగ, బీభత్సరసప్రవాహము శోణపురమును
ముంచెత్తునట్లు సేనావాహిని నడిపింపుము.

ఉ॥ యాదవవీర పుంగవుల నాయతవర్చి మహోన్నతిన్ సమా
రాధన జేసి శాత్రువుల రాజ్యము నాజిలొ నాహటింపగా
పాదఘటాలిచే నెగయుష్టావితధూళికణంబులున్ మహా
హ్లాదముతోడురాగ విజయాన్విత మార్గమునందు నేగుడి

సాత్య:- చిత్తము

కృ:- అగ్రజా! మనమిక సమరసన్నద్ధులము కావలె....

నార:- మరి నాకీక సెలవొసంగుడు.

కృ:- అటులే.... అభివందనములు.

నార:- విజయోస్తు!

// రైట్స్ ఆఫ్ //

చతుర్థాంకము - రెండవ రంగము

(అకాశగమనంబున నారదుడు)

నార:- నారాయణ! నారాయణ! అహో! నేటికి నానాటకము రసకందాయమున బడినది. మొదట శివేశ్వర సమరము పిదప బాణాసుర గర్వభంగము. అపైన ఉషానిరుద్ధుల పరిణయము.... అహో! నాకిక విందు భోజనమే....

// పాట //

తెలియగ తరమా నారదు లీలా

త్రిభువనంబులం దేరికినైనా

సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మకునైనా || తెలియగ ||

కయ్యమునందే కల్యాణంబును

కళ్యాణంబున కలహా బీజమును

అటుదిటు ఇటుదటు యెటులైనను నే

నయమున జేసెద నేర్పుఘటింపగ || తెలియగ ||

కలహభోక్తయని యందురెగాని

లోక కళ్యాణ కారకుండనని

నా యొనర్చిన కార్యము ద్వారా

తెలిసెదెందరు? తెలియనిదెందరు || తెలియగ ||

భవబంధంబుల జోలికి పోక

సారసాక్షి సాధింపులు వడక

రక్తిని వీడి ముక్తి కొరకునే

అహరహంబు తపియించుట తెలియరు || తెలియగ ||

// నిష్క్రమణ //

పంచమాంకము - మొదటి రంగము

(శోణపుర కోట ద్వారమున శంకరుడు కావలియుండగా కృష్ణుడు ప్రవేశము)

కృ:- ఆదిదేవునకభివాదములు

శంక:- ఎవరు? (చూసి) కృష్ణస్వామియా ప్రత్యభివాదము - ఏమిటు విచ్చేసితిరి?

కృ:- బాణాసురుడు నామనుమడగు అనిరుద్ధుని బంధించినాడని తెలిసి వానిమదమడంచి అనిరుద్ధుకొనిపోవుటకై వచ్చినాడ.

శంక:- కృష్ణా! నీవు వచ్చిన పని మంచిదియే. బలగర్వమున కన్నుగానకయున్న బాణాసురునకు గర్వభంగముకాదగ్గదే.... కానీ వేనిచట ద్వారపాలకుండవై నగరరక్షకుడుగా నుంటిని గాన నీవు పురప్రవేశము చేయుటకు వీలుగాదు.

కృ:- అదేమి నీలకంఠా! ఒక రాక్షసాధమునిపై నీవింత మక్కువచూపుట భావ్యము గాదు. దేవదేవుడవైన నీచేతనే కావలికాయించువాని కండకావర మణచవలదా?

శంక:- వలదని నేనంటినా? ఈ పరిస్థితిలో లోనికి పోకుండనిన్ను నిరోధించుటయే నా కర్తవ్యము.

కృ:- శంకరా! నా మాటవిని నన్ను నిరోధింపకుము.

గీ॥ ధూర్వుడగువాడు వరగర్వదూషితుండు
బాణువోడించి గర్వంబు భంగపరచి
ఉపను ననిరుద్ధు చేరిచి యుత్సవముగ
పాణిగ్రహించవలెనును ఫాలనేత్ర.

శంక:- నీమాట వినలేక పోవుచున్నందుకు విచారించుచున్నాను.

గీ॥ కృష్ణ! బాణుండు నాదగు కృపను బడసి
శోణపురమును మహితంపు శోభ లెనగ
పాలనము చేయుచుండెను ప్రాపుమీర
వాని రక్షించుబాధ్యత వదల లేను.

కృ:- అయిననిప్పుడేమందువు?

శంక:- అనుటకేమున్నది? శోణపురప్రవేశము వీలుగాదందును.

కృ:- శంకరా! వీలుగావలె.

శంక:- అది సాధ్యముగాదు. ఇచ్చట నున్నది ఫాలనేత్రుడు.

కృ:- ఫాలనేత్రా అధర్మపక్షము వహించిన ఎంతగొప్పవారికైనను పరాభవము తప్పదు - నీవు మార్గము నివ్వకున్నచో నేనే మార్గము చేసుకొనవలసి యుండును.

శంక:- నేనిచ్చటనుండగా అది అసాధ్యము.

కృ:- నీలకంధరా నీవెంత విశ్వాసహీనుడవగుదు వనుకొనలేదు.

శంక:- కృష్ణా! నేను విశ్వాసహీనుడనా?

కృ:- కాదామరి....

గీ॥ అలజలంధరు చంపించు నవసరమున
భస్మమొనరించు నావృకు బావువేళ
దానవేంద్రులు ధర్మంబుదప్పునెడల
నాదుమేలును మఱిచితో నాగభూష

శంక:- కృష్ణా! నేను మాత్రము నీకు మేలొనరింపలేదా

కృ:- ఏమది

శంక:- గీ॥ పాలసంద్రము వెడలిన హాలహలము
శప్పు నీ బావమరిదిని చంద్రునకట
యేను భరియించి, ధరియించి యిలను బ్రోవ
నాదు మేలును గాంచవో నలిన నాభ

కృ:- వెనుకటికేదో చేసితినిననేల నేడునా మార్గము నడ్డుచుంటివిగా

శంక:- అదిబాణుని ద్వారపాలకునిగా నా కర్తవ్యమంటిని గదా!

కృ:- అహో నీకర్తవ్య నిర్వహణము నేవెరుంగనిదా

గీ॥ శీతనగమందు లయకార్య సిద్ధి విడిచి
తపము చేసుక బ్రతుకుచు దనరునాడు
భక్తులకు వరములొసంగి పాణునాడు
నీదు కర్తవ్యమెరుగనే నీలకంఠ

శంక:- కృష్ణా మంచిచెడులను విచారించక మాట్లాడుచున్నావు. అట్లైన నీవును నీ కర్తవ్యమును విస్మరించి అనేక మాయల ననుసరింపలేదా

కృ:- ఏమవి?

శంక:- గీ॥ అలజరానంధు దునుమాడ నలవిగాక
సంద్రమందున ద్వారకన్ సాకలేదా
వనిత కొరకు వైకుంఠము వదలలేదా
నీదు చేతల నెరుగనే నీరజాక్ష

కృ:- శంకరా! వృథా మాటల వలన పనిలేదు. దారివిడుతువా? లేదా?

శంక:- దారివిడుచుట ధర్మముగాదని చెప్పితిని గదా

కృ:- అట్లయిన యుద్ధమునకు సిద్ధముగమ్ము

శంక:- యుద్ధమునకు సిద్ధమే.

కృ:- ఇదిగో చరాచరజగత్తునే భస్మిపటలము గావింపగల ఆగ్నేయాస్త్రము.
(మంత్రించి వదలును)

శంక:- యదునందనా! ఇదిగో వారుజాస్త్రము.... (వదలి) నీ ఆగ్నేయాస్త్రముపని
సరి... ఇదిగో ఇదిగాంచుముసర్వజగన్నిశీధినీ సృజనమగు మేఘాస్త్రము.

కృ:- మేఘంబుల చెల్లాచెదురుచేయగల్గిన వాయువాస్త్రమిదిగో..... నీ
మేఘముల వనగూలినది... శంకరా! ఇకనా నారాయణాస్త్రమునే
ప్రయోగించుచున్నాను కాచుకొనుము.

శంక:- కృష్ణా! నేనును పాశుపతాస్త్రమునే ప్రయోగించుచున్నాను కాచుకొనుము.

కృ:- (స్వగతము) ఆహా! ఏమి యీ పాశుపతాస్త్ర ప్రభావము నా
నారాయణాస్త్రమునే నిలువరించి పొరాడగలుగుచున్నదే.

శంక:- ఆహా! ఏమి యీ నారాయణాస్త్ర ప్రభావము నా పాశుపతాస్త్రముతో
సమముగా పోరుచున్నదే.

కృ:- శంకరా! ఇక నా మదర్థన చక్రమునే ప్రయోగించుచున్నాను కాచుకొనుము.

కం॥ నేనే స్థితి కరుడనగుదు

నేనిన్ నారాయణాంశ నేగలిగితివే

నిన్, నా చక్రము శంకరు

నీ నా డోడించి దారి నేర్పరచునికన్

శంక:- కృష్ణా నేనును మదీయ హస్త భూషణమగు త్రిశూలమునే
ప్రయోగించుచున్నాను కాచుకొనుము.

కం॥ నేనే లయకరుడ నగుదు
నేనిన్ బాణుని వశుండనేనిన్ జయతన్
నేనీ నాడుత్రిశులము
నన్ నారాయణు సమరమున నిలువరింతున్

కృ:- శంకరా నీవికలేవు

శంక:- కృష్ణా నీవికమిగలవు

నార:- (శివకేశవులు త్రిశులచక్రముల ప్రయోగింపనుండగా త్వరగా వచ్చి)
శివకేశవులారా! విలయము నృజింతురాయేమి? మీపొరు
జగత్ప్రళయముగావించనున్నది.... మీ సమస్య నేను పరిష్కరింతును గాని
ముందు మీమీ ఆయుధముల నుపసంహరింపుడు.

కృ:- నారదా! నాకు శోణపురప్రవేశముగావలె

శంక:- నారదా శోణపురమును నేను రక్షించి తీరవలె

నార:- హరిహరులారా! మీ యిరువురకును సమ్మతమగు పరిష్కారము
నేనొనర్చునంటినిగదా! ముందా ఆయుధముల నుపసంహరించి
జగద్విలయమునాపుడు.

కృశం:- సరియే (ఆయుధములనుపసంహరింతురు)

నార:- అహా! క్షణమాత్రమున జగద్విలయముదప్పినది... ఆ శంకరా నీవు
శోణపురమును రక్షింపవలెగదా?

కృ:- అంతియే!

నార:- ఫాలాక్షా! బాణాసురుని కేతనము పతనమైనప్పుడు, నీ యంత వానితో
సమరము జరిగి అతని చేతులబరుపుతీరునని శపించి తివిగదా

శంక:- అవును

నార:- అదిగో అటుగాంచుడు... బాణుని కేతనము పతనమైనది

శంక:- అవును నిజమే

నార:- అందుచేత మీ శాపము ఇప్పుడు కృష్ణుని ద్వారా నెరవేరవలె. అది
బాణునకు నిష్ఠమే గదా! పైగా

గీ॥ నంగరంబొనర్చితివిట సాహసమున
మాధవుని నీవు వధలిన మాటరాదు
నీదు శాపంబు నెరవేరు నిక్కువంబు
బాణురక్షణ కొనసాగు బాగుగాను

శంక:- నిజమే నా శాపమునెరవేరవలె. బాణుడు రక్షింపబడవలె అట్లయినచో
నాకభ్యంతరము లేదు.

నార:- కృష్ణా నీవేమందువు.

కృ:- నారదా నాకు కావలసినదియునంతే...

నార:- అంతియేకాదు మనకందరకు కావలసిన పరమార్థమింకొకటున్నది.

కృ:- ఏమది?

నార:- శంకరునికి ద్వారపాలక వదవి నుండి విముక్తి.

కృ:- తథాస్తు... (అందరూ నవ్వుతుండగా లైట్స్ ఆఫ్)

///

పంచమాంకము - రెండవ రంగము

(బాణాసురుడు ననులేళ్ళాహంతో వస్తుంటాడు కృష్ణుడెదురొడ్డిడు)

బాణా:- ఓహో నీవేనా కృష్ణుడవు? నీ రూపరేఖాదుల గూర్చి వినియుంటినిలే.

కృ:- అయిన పరిచయమైనట్లే. బాణాసురా! నమరమునకు ముందు సామరస్యముగా వ్రయత్నించుట మా ఆచారము. ఉపాకన్యను మా అనిరుద్ధునకిచ్చి వివాహంబుగావించి నావెంటనంపుము. బంధువులము కావలసిన మనకు భండనమేల?

బాణా:- హాహా! ఏమేమి? కృష్ణా ఏమంటివేమంటివి? మిమ్మాదరించి, నీ పౌత్రునకు మాకన్యనొసంగి పంపవలెనా? హు! యుక్తాయుక్త విచక్షణా దూరుడై నాకూతు జీవితముతో అడుకున్న అధూర్వుని కాళికాదేవికి బలియిచ్చుటయే మా ఆచారము.

కృ:- అయినచో యుద్ధమనివార్యమన్నమాట.

బాణా:- శంకరునెదిరించి నిలిచిన నీ పరాక్రమము నభినందించుచున్నాను. ఇట్టివానితోడనే సంగరమొనరింపవలయునని యెన్నినాళ్ళ నుండియో కుతూహలముగానున్నది. కొంతసేపు వినోదము కొరకునీతో సంగరకేళి జరిపి, రణంబు పట్ల నాకు తృప్తి కలిగిన పిదప నిన్ను బంధించినీ మనుమడితో పాటు కాళికాదేవికి బలియిత్తును.

కృ:- (నవ్వి) బాణాసురా! నన్ను బంధించి బలియిచ్చునంతటి గొప్పవాడివానీవు? నాతో సంగరకేళి నలువగలవా? సరిసరి రమ్ము! నీ వేయిచేతుల నలుపుతీర్తును.

బాణా:- నవ్వి! హాహా! కృష్ణా! ఇవి గోపవధూకరములుగావు అలింగనమున ననునయింప - చండప్రచండ పరాక్రమనమన్వితమగు బాణాసురు సహస్రబాహుదండంబులు.... నేను

ఉ॥ శోణపురాధినాథుడను శుంభదమోఘ సహస్ర బాహుడన్
స్థాణుని భక్తిచే గెలువజాలితి నన్నెదిరించి దేవతల్
శోణపురంబునన్ సతత శోకమహాభీని ముస్సుచుండగా
త్రాణుడు లేడు నీకు నిక తామసమూఢైదరమ్ము యాదవా!

కృ:- బాణాసురా! ఆత్మప్రశంస లేల?

ఉ॥ మనమున సిగ్గులేక ననుమానమొకించుక దోవనీక నీ
ఘనతను కొండలంతలుగ కల్పనజేసి వచింపన్వాయమే
అనిమొన నిల్చి చేకలువ కాత్మప్రశంసకు జొచ్చితీవు. నే
ననిన నహస్ర శీర్ష వద హస్త విరాట్పురుషుండ మందుడా!

బాబా:- (నవ్వి) కృష్ణా! నీవు సహస్ర శీర్షపదహస్త విరాట్పురుషుండవా? ఇన్ని
విశేషణములు తగిలించుకున్న నీది అత్యుప్రశంసకాదు కాబోలు? అయినా
అత్యుప్రశంసమేలుకాదన్ననానుడి నాకు తెలియక కాదు. పాపము నీవు
క్షణకాలమున మంటలలో పడిన శలభమువలె మదీయ తీవ్రపరాక్రమాగ్ని
జ్వాలాభీల కీలకతెఱయి నశింపనుంకించుచుంటివిగాన నట్లు తెలుపవలసి
వచ్చినది. అయినా నరసురయక్షకిన్నైరకింపురుష విద్యాధరాదులందరినీ
నిర్దించిన నాకు, అన్య దిక్పాలన హితముగా దేవేంద్రునిచే
వెట్టిగానుచున్ననాకు, శంకరునే బంటుగావించుకొని చరాచర జగత్తునే
ఆధీనమునందుంచుకొనిననాకు అహహ! ఒక్క, ఒక్కనరాధముడైన నిన్ను
నిర్దించుట - అ - క్షణమాత్రము... కానీ నా చేతులతీరి తీర్చుకొనుటకై
నీతో ఆడుకొనవలసి యున్నది..... అందుకే..... అందుకే
పమరశీకాహ్వనించుచున్నాను.

కృ:- వెట్టిబాణుడా! భక్తికి కట్టువడి భధ్గుడు నీ ద్వారమున కాపున్నంత మాత్రమున
చరాచరజగత్తే నీ ఆధీనములో నున్నట్లు భ్రమించు నీ మందబుద్ధికి
రణశీలివిజయము గూడనా రమ్ము! నిన్నుజయించి అనిరుద్ధు గొంపోయెద.

బాబా:- కృష్ణా! ఉపేక్షించిన కొలది నీవాచాలత అధికమగుచున్నది ఇక
యుద్ధమునకు సంసిద్ధుడవుగమ్ము.

కృ:- బాబాసురా! నేను సిద్ధమే... ఇదిగో ఈ దివ్యాస్త్రమునుగాచుకొనుము.
(అస్త్రముసంధించును)

బాబా:- ఇదిగో నేనొకదారుజాస్త్రమునంపుచున్నాను. (సంధించి) కృష్ణా! ఏమైనది
నీ దివ్యాస్త్రము? నేనొకశక్తిని వదలుచున్నాను ఇదిగాచుకొనుము.. జై
భవానీ!.... (వదలును)

కృ:- నీశక్తి పని ఈ దివ్యాస్త్రమున పరి.... (వదలి) బాబాసురా! నీతో ఆలస్యమేల
ఇదిగో ఈ నాగాస్త్రము నిన్ను నిర్వీర్యుని జేయును (సంధించును)

బాబా:- ఇదిగోనేనొక..... (బాధ) ఏమిది? నాకేమగుచున్నది? కృష్ణధనుర్విముక్త
తీవ్రశరధాటికి నేతాళలేకున్నానే... నా సహస్రబాహుబలమేమైనది....
నేనెందులకెట్లు నిర్వీర్యుడనగుచున్నాను... నా వంతులన్నియు

ఏమగును? (తట్టుకొనజాలక కూలబడిపోవును...)

కృ:- బాణాసురా! ఏమి యోజించుచున్నావు? చేతులనలుపులు తీరినవా? ఏమయినవి నీ ప్రగల్భములు?

శా|| ఏరా రాక్షసధూర్త! నీ భుజబలం బేహింతలన్ దాగెరా?
రారా నన్నిట మారణంబు నలువన్ రావేమిరా యింకనున్
పోరా టంబిక చాలెనా నలుపులున్ పోలేదనీకింకనున్
ఆరాటంబును దీర్తురా కరయుగం బల్పాత్మనే నిల్పుచున్

బాణ:- అ..... ఏమిటి కృష్ణుడెంతరెచ్చగొట్టినను నాలో శక్తి సమకూరుట లేదు....
ఈతడు నరుడుగాడా.... ఆవైకుంఠమును వీడిన విష్ణువా? ఏమీ...
విష్ణు.... మార్కాగర్భశాత్రువుండగు విష్ణువు.... నారాయ.... రేయ! (ఒక్కసారిగా
లేచి)

కృ:- ఆగుబాణాసురా! ఆగుము. ఇప్పటికొనరించిన సమరము చాలును....
ఇదే మదీయచక్రానలజ్వాలనుండి రక్షించుకొనుము.

శా|| భీకరమై మహాస్తతవిభీషణరావము లుద్భవించగా
ఆకనమంతయున్ చటుతరాళ్ళు తేజములుగ్గమింపగా
నాకర నిర్గతం బగుచు నాల్కలు జాచుచు చక్ర మార్పిటీన్
నీకరముల్ ద్విశేషముగ వేగమెద్రుంచును గాంచుమా యికన్

బాణ:- అ..... అ..... ఏమీ? ఈ చక్రతేజస్సు? అ. అ... అబ్బా!
(తెరలోపడిపోవును. శంకరుడు ప్రవేశించి)

శంక:- కృష్ణా

గీ|| బాస యొనరించినాడవు బాణుగావ
మాదు భక్తుని కరుణించి మనుపుమయ్య
బాణు వేయికరంబుల బరువుదీరె
నీదుకోరిక నెరవేరె నీర జాక్ష

కృ:- నీలకంఠా! నీ భక్తునికి రెండు హస్తములు మాత్రముంచి తక్కిన
హస్తములన్నియు సుదర్శనచక్రముచే ఖండించితిని. నీవు వాని పిలుపుము
వాడు రాగలడు.

శంక:- బాణాసురా! భక్తా బాణాసురా! బాణాసురా!

బాణ:- (ప్రవేశించి) నమో నమః ఆదిదేవా! నా ప్రాణములు నిలిపితివా స్వామీ!...
నమో నమః

శంక:- బాణాసురా! నీ ప్రాణములు నిలిపినది నేను గాదు... ఆ కృష్ణపరమాత్మయే!
నీతాత ప్రహ్లాదుడాతని భక్తుడకుటచే నీకు జీవము ప్రసాదించినాడు...
ఆతని శరణువేడుము.

బాణా:- హే! కృష్ణ ప్రభూ! నన్ను క్షమింపుడు. బలగర్వమున కన్ను గానక
మిమ్మెద్దిరించినాను. నా బాహువుల బలము సర్వము ఖర్చమైనది.
శంకరునిద్వారాపాలకునిగా నియమించి పాపమొనరించినాను... నేటితో నా
స్వామికిక కైలాసమే నివాసముకాగలదు... నన్ను క్షమింపుడు. (కృష్ణుని
పాదములబడును) రూపములు వేదెననూ శివకేశవులొక్కరేయని అర్థమైనది.

కృ:- బాణాసురా! నీ గర్వభంగమున ఎన్నో సమస్యలు తీరినవి - మరి మా
అనిరుద్ధుని....

బాణా:- అనిరుద్ధుడింతవరకు నా బండీ! ఇక జీవితాంతము ఉషాకుమారి
ప్రణయగోపమున బందీగా యుండగలడు... మీ సమక్షముననే
పరిణయమొనర్చెదను. మంత్రి కుంభాండా!

కుంభాం:- ప్రభూ.

బాణా:- పుష్పమాలాసమేతముగా ఉషా నిరుద్ధుల తోడ్కొనిరమ్ము

కుంభాం:- అటులనే ప్రభూ (వెళ్ళును).

కృ:- శంకరా! నీ భక్తుడైన బాణుడు సక్రమ పథగామియైనందున అతనికొకవరం
బిచ్చుచున్నాను.

గీ॥ ప్రమథ గణములయందున ప్రముఖుడగుచు
భక్తి భవదీయ సన్నిధిన్ భవ్యమతిని
బాణుడుండును జీవంబు బాయకుండ
భక్తరక్షణపరతంత్ర ఫాలనేత్ర

బాణా:- అహా! ఏమివాబాగ్యము. భక్తవశంకరుడైన శంకరుని సన్నిధానమే నా
నివాసమైనది... హే కృష్ణ! కృతజ్ఞుడను.

శంక:- కృష్ణా! నా భక్తుడగు బాణునకు తగిన స్థానమొసంగితివి.

గీ॥ బాహువుల గర్వభంగము భవవినాశ
నీదుచేతుల జరుగంగ నిర్విమేష
వరమభక్తుడు బాణుడౌ పాపనాశ
తగిన స్థానము నొసగితి తాపనాశ

వార:- శివకేశవులారా! బాణుడు కోరుకొనినదీ శంకరుసన్నిధానమే ఇందులకే తపముగావించినాడు. కానీ అహంకారమున శంకరుని తన సన్నిధానమునకే రప్పించినాడు. ఇప్పుడు శివకేశవులు అభేద స్వరూపులని.... ఇరువురి బాధ్యతలూ స్పష్టి స్థితిలయంబులైనని తెలుసుకొనుటచే అహంకార భంగము జ్ఞానోదయమును జరిగినది. కాన శంకరు సన్నిధి చేరినాడు. మొదటిది భక్తి. రెండవది ముక్తి. (కుంభాండుడు పుష్పమాలా సమేతుడై ఉపానిరుద్ధులతో వచ్చును).

అవి:- తాతగారికి ప్రణామములు, దేవదేవునకభివాదములు, సురమౌనులకు నమస్కారము.

ఉష:- పెద్దలందరికీ ప్రణామములు.

బాణ:- అమ్మా! ఉపా! నీ కోరిక నెరవేరుచున్నది తల్లీ..... నాయనా అనిరుద్ధా! నా వ్రవర్తనకు బాధపడకునాయనా.....ఇదిగో నా కూతురును నీ కప్పగించుచున్నాడను. చేపట్టుము. (ఇద్దరి చేతులు కలిపి వ్రక్కకు జరుగును) మంత్రిపుంగవా హారములందించుడు.

కృ:- కానిండు - హారములు మార్పుకొని దంపతులు గండు. (ఉపానిరుద్ధులు హారములు మార్పుకొందురు. అందరు ఆశీర్వదించురు)

బాణ:- దేవదేవులారా! శివకేశవులున్నారు. బ్రహ్మలేకున్నను బ్రహ్మమానసపుత్రుడు నారదుడున్నాడు. కనుక త్రిమూర్తులున్నట్లే కాగలదు కాన లోకకల్యాణమొనగూర్చురుగాక.

వార:- అవును.

గీ॥ ముష్టిగంబులు నెంతయు ముడచునొండ
సర్వజనులును సతతము నెంతసంప
స్పృష్టి రక్షణ బయలనంతస్థి గలుగ.
ధర్మమార్గము వీడక దనియుగాక.

కృషికం:- తథాస్తు! తథాస్తు!! (ఆశీర్వదిస్తున్న స్థితి)

(అందరు నమస్కరిస్తూ పోతారు)

* * *

ఉపానిరుద్ధయము . . . సంపూర్ణము